

284039

T. C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK YUVALARINDA KALAN 9 - 10 YAŞLARINDAKİ
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN
AİLE BİREYLERİNİ VE AİLE İLİŞKİLERİNİ
ALGILAMALARI**

**ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ PROGRAMI
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ**

FULYA TORUN

ANKARA - 1986

T.C.
HACETTEPE UNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK YUVALARINDA KALAN 9-10 YAŞLARINDAKİ
KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN
AİLE BİREYLERİNİ VE AİLE İLİŞKİLERİNİ
ALGILAMALARI

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ PROGRAMI
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

FULYA TORUN

Rehber Öğretim Üyesi : Doç.Dr. DUYAN MAĞDEN

ANKARA-1986

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
GİRİŞ.....	1
Ailenin Çocuğun Gelişimindeki Önemi ve Yeri.....	2
Çocuğun Korunmaya Muhtaç Duruma Gelmesine Neden Olan	
Aile İçi Sorunlar.....	5
Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Koruma Tedbirleri	9
Konu ile İlgili Çalışmalar.....	16
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	20
Temel Problem.....	21
Alt Problem.....	22
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI.....	23
Evren.....	23
Örnekleme.....	23
Veri Toplama Araçları.....	23
Veri Toplama İşlemi.....	25
Verilerin Analizi.....	26
BULGULAR.....	27
TARTIŞMA.....	57
SONUÇ.....	69
ÖNERİLER.....	73
ÖZET.....	78
KAYNAKLAR.....	78
EKLER.....	

TABLolarIN DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	28
Tablo 2 : Deney ve kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımları.....	28
Tablo 3 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları.....	29
Tablo 4 : Deney Grubuna Seçilen Çocukların Bakım Altına Alınış Nedenlerine Göre Dağılımları.....	30
Tablo 5 : Deney Grubuna Seçilen Çocukların Anne-Babalalarının Hayatta Olup, Olmamasına Göre Dağılımları.	30
Tablo 6 : Deney Grubuna Seçilen Çocukların Ebeveyn ve Yakınları ile Görüşme Durumlarına Göre Dağılımları.....	31
Tablo 7 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Resimdeki Kadını Algılama Biçimlerine Göre Dağılımları.....	32
Tablo 8 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Birinci Resimdeki Annenin Bebeğe karşı Tutumunu Algılamalarına Göre Dağılımları.....	33
Tablo 9 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Birinci Resimdeki Annenin Bebeğe Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	34
Tablo 10 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların İkinci Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Dağılımları.....	35

Tablo 11 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Yaptığı Yaramazlık ve Aldığı Cezalara Göre Dağılımları.....	36
Tablo 12 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların İkinci Resimdeki, Anne ve Babanın Çocuğa Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.....	37
Tablo 13 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların İkinci Resimdeki Çocuğun Anne-Babasına Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	38
Tablo 14 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Üçüncü Resimdeki Anne-Babanın Çocuklara Karşı Sevgilerini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	39
Tablo 15 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Üçüncü Resimdeki Çocuğun Duygu ve Düşüncelerini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	40
Tablo 16 : Deney ve kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Üçüncü Resimdeki Çocuğun Yalnızlık Nedenini Algılamalarına Göre Dağılımları.	41
Tablo 17 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Düşüncesini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	42
Tablo 18 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Yalnızlık Süresini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	43
Tablo 19 : Deney ve kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Yalnızlık Süresini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	44

Tablo 20 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Beşinci Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Dağılımları.....	45
Tablo 21 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Beşinci Resimdeki Erkek ile Çocuğun İlişkisini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	46
Tablo 22 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Beşinci Resimdeki Kadın-Erkek İlişkisini Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.....	47
Tablo 23 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Beşinci Resimdeki Anne-Çocuk İlişkisini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	48
Tablo 24 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Altıncı Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.....	49
Tablo 25 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimdeki Erkeği Algılamalarına Göre Dağılımları.....	50
Tablo 26 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimdeki Çocuğun Annesinin Bulunduğu Yere Göre Dağılımları.....	51
Tablo 27 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimde Annenin Çocuğa Karşı Tutumunu Algılamalarına Göre Dağılımları.....	52
Tablo 28 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Yedinci Resimdeki Anne-Babanın Yaptığı Eylemi Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.....	

Tablo 28 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Yedinci Resimdeki Anne-Babanın Yaptığı Eylemi Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.....	53
Tablo 29 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Anne-Baba arasında Geçen Konuyu Algılamalarına Göre Dağılımları.....	54
Tablo 30 : Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Yedinci Resimdeki Çocuğun Düşüncesini Algılamalarına Göre Dağılımları.....	55

G İ R İ Ő

Bir toplumun istenilen refah düzeyine ulaşması, onu meydana getiren bireylerin iyi yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle gelecekte toplumda üretken bireyler olarak görev alacak çocukların, gelişimini ve eğitimini sağlayacak ortamın hazırlanması o toplumun geleceği açısından büyük önem taşır.

Bu görüş çağımızda çocuğun bilim alanında tüm ilgi-lerin merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, yetiştirilmesi için bilimsel araştırmalar yapılmakta en uygun koşulların hazırlanması yolunda çaba harcanmaktadır.

Gelişim yönünden yeterli düzeye ulaşana kadar çocuk biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması yönünden başkalarına bağımlıdır. Bu dönemde çocuk ihtiyaçlarının karşılanması ve istenilen düzeyde gelişebilmesi için anne babanın yardım ve desteğine muhtaçtır. Anne babalar çocuğun her yönden gelişmesi, olgunlaşması, yetiştirilmesi için gerekli koşulları aile ortamında sağlarlar.

Aile, çocukların barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi, şefkat, ilgi gibi duygusal, bir gruba ait olma gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılar.

Aile, çocuğun kimliğini kazandığı, sosyal ve kültürel değerleri öğrendiği bir ortamdır. Çocuğun zeka, yetenek ve kişiliğinin gelişiminde de ailenin önemli bir yeri vardır.

Bu nedenle çocuk yetişkin bir insan olduğunda kendi kuracağı ailede ve toplumda rol alabilmeyi, olumlu ilişkiler kurabilmeyi sağlıklı bir aile ortamında yaşayarak öğrenir.

Aile ilişkilerinin bozulması, boşanma, ebeveyn ölümü çocuğun gelişimini ve topluma uyumunu olumsuz yönde etkiler. Anne, baba ve çocuklardan oluşan ailenin parçalanması yada dağılması, çocukların korunmaya muhtaç hale gelmesine neden olmaktadır. Ailenin parçalanması sonucu ebeveynlerin sevgi ve desteğinden yoksun bırakılan çocuklar devletin koruma önlemlerinden yararlanabilmektedir.

Ailenin Çocuğun Gelişimindeki Önemi ve Yeri

Çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmeleri için bu alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanabildiği düzenli ve sağlıklı bir aile ortamı gereklidir.

Biyolojik İhtiyaçların Karşlanması Yönünden Ailenin Önemi:

Her bireyin yaşamını sürdürebilmek için biyolojik ihtiyaçlarını doyurması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar beslenme, barınma, giyinme, hareket etme, dinlenme gibi ihtiyaçlardır(1). Yeni doğan bebek ihtiyaçlarının karşılanması yönünden yetişkinlere bağımlıdır. Bebek uzun süre haz ilkesinin etkisinde davranış göstermektedir. İhtiyaçlarının o anda ve orada doyurulmasını istemektedir(2).

İhtiyaçları düzenli aralıklarla karşılandığında bebek beklemeyi öğrenir. İhtiyaçlarının düzenli aralıklarla ve yeterli olarak karşılanması bebekte güven duygusu geliştirir(2,3). Çocukluk yıllarında ebeveynlerinin koruması ve desteğiyle gelişecek olan bu güven duygusuna temel güven adı verilmektedir. Bebeğin ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanmaması sonucunda güvensizlik duygusu oluşmaktadır(2).

Bakım yuvalarında çocuğun bakımı değişik kişiler tarafından yapılmakta, ihtiyaçları yeterli ve düzenli bir şekilde karşılanamamakta ve bu dönemde çocukta insanlara karşı güvensizlik oluşmaya başlamaktadır(2-4).

Bebeklik döneminde oluşan güvensizlik çocuğun gelecekteki gelişimi açısından da önem taşımaktadır. Temel güven duygusundan yoksun olan kişiler alıcı, edilgen, girişken olmayan, bağımlı ve yetersiz kişilik geliştirmektedirler(2,5).

Ailenin Psikolojik Yönden Önemi

Her bireyin sevmek, sevilme, kabul edilmek, tasvip edilmek, başarılı olmak, saygı görmek, güven içinde olmak gibi psikolojik ihtiyaçları vardır(1).

Çocuğun en önemli psikolojik ihtiyacı sevilme, sevmektir(1). Çocuk ilk sevgi ilişkisini aile ortamında anne baba ile yaşamaktadır(3).

Aile ilişkileri ile çocuğun ruhsağlığı ve uyumu arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Sağlıklı ana-baba çocuk ilişkileri sağlıklı kişiliklerin oluşmasında bir etken

olarak ortaya çıkmaktadır(6).

Ana-baba çocuk arasındaki ilişkiler çocuğun mevcut davranışlarını etkilerken, gelecekteki davranışlarının belirlenmesinde de etken olarak görülmektedir. İlk kez ana-baba çocuk arasında oluşan sevgi ilişkileri, çocuğa benzer nitelikteki ilişkileri gelecekte de kurma olanağı sağlamaktadır. Çocuk ancak sevilerek başkalarını sevmeyi öğrenebilmektedir(1,5,7,8).

Sullivan'a göre annenin sıcak yakınlığına alışkanlık geliştiren çocukta sevecenlik giderek bir ihtiyaca dönüşmekte ve daha sonraları kendisi de sevecen davranışlar göstermeye başlamaktadır(5).

Çocukta sevgi ve ilginin yetersizliği ise saldırganlık, yalancılık gibi antisosyal davranışlara, uyum bozukluklarına neden olabilmektedir(9).

Ailenin Sosyal ve Kültürel Yönden Önemi

Her bireyin bir gruba ait olma, sosyal güvenlik içinde olma, bağımsız olma gibi sosyal ihtiyaçları vardır. Bu sosyal ihtiyaçların karşılanması yönünden de aile ortamının önemi büyüktür(1,10).

Aile, çocuğun yetişmesi ve korunmasını sağlayan sosyal bir kurumdur. Toplumun kültürel ve ahlaki değerlerinin, geleneklerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması ailenin önemli fonksiyonlarından biridir(3,6,10,11).

Çocuk aile ortamında anne-babadan aldığı değerlerle iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, onaylanan davranışları, onaylanmayanlardan ayırmaya başlamaktadır. Bu şekilde çocuğun davranışlarına yön verecek olan üst-benlik (super-ego) gelişmektedir(2,12).

Çocuk ilk sosyal deneyimlerini aile ortamında edinmektedir. Çocuğun sosyalleşme sürecinde kendisine tanınan fırsatların ve deneyimlerin önemi büyüktür(9).

Sosyalleşme sürecinde çocuk kendisine model alabileceği yetişkinlere ihtiyaç duyar. Aile kurumu içerisinde çocuk babanın ve annenin farklı görevleri ve tutumları olduğunu anlamaya başlar. Anne-baba eş rollerini ve fonksiyonlarını öğrenen çocuk aynı cinsten ebeveynini kendisine model alıp onunla özdeşim kurar. Bu şekilde ebeveyn çocuğun kendi cinsine ait rolü benimsemesinde ve davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynar(3,9).

Çocuğun Korunmaya Muhtaç Duruma Gelmesine Neden Olan Aile İçi Sorunlar

Anne-baba ve çocuklardan oluşan bir ailede yaşamına başlayan çocuk, anne-baba arasındaki çatışmada, boşanma, ölüm veya muhtaç duruma gelebilmektedir.

Anne-baba Çatışmalarının Çocuk Üzerindeki Etkileri

Ebeveynler çocuklarını ruhsal ve toplumsal açıdan sağlıklı bireyler olarak yetiştirmek için gerekli ortamı hazırlamaktan sorumludurlar.

Anne ve baba arasında ilişkilerin şekli çocuğun gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. Aile içinde gerçekleşen sağlıklı ilişkiler, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin gelişimini sağlarlar(8). Ebeveynlerin birbirlerine karşı sevgi ve saygı duyduğu bir ortamda yetişen çocuk gelecekte diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir(1).

Aile içindeki anne-baba çatışması ise çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Anne-babanın çocuğun yanında tartışmaları, kavga etmeleri, evi terketmeleri ve dayak olayları çocukta mutsuz, endişeli ve güvensiz bir yaşamın temelini oluşturmakta, başkalarına karşı sevgi, saygı ve anlayışın gelişmesine engel olmaktadır(1).

Ailede eşler arasındaki ilişki, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının niteliğini de etkilemektedir. Eşiyle anlaşamayan, mutsuz bir ebeveyn çocuğuna karşı saldırgan davranabilmektedir(4).

Uyum bozukluğu gösteren çocuklar başarısız anne-baba ilişkisinin ürünü olmaktadır. Çok çocuklu olma, ekonomik sorunlar, evin fiziksel koşullarının uygunsuz ve yetersiz olması babanın işsiz olması, alkol yada kumar alışkanlığı olması gibi nedenlerle anne-babanın sevgi ve ilgisinden yoksun olarak büyüyen çocuklarda bir takım uyum ve davranış bozuklukları ortaya çıkabilmektedir(4).

Ailenin Parçalanması:Boşanma

Boşanma, evlilik sözleşmesinin sona ermesiyle aile

biriminin dağılmasına yolaçan bir olaydır.

Boşanma dağılan ailenin bütün bireylerini ruhsal yönden etkilemektedir. Ancak boşanmanın olumsuz etkileri en fazla çocuklar üzerinde görülmektedir.

Boşanma olayında ilkokul dönemindeki çocuk sevdiği birisinin ölümü durumundaki tepkilerine benzer tepkiler göstermektedir(13 - 15). Boşanma ilk anda çocuklar için inanılmayan şok etkisi yapan, inkar edilen bir olaydır(11,13,14). Çocuk boşanma nedeniyle ortaya çıkan şiddetli üzüntüsünü gidermekte ve rahatlama büyük güçlük çekmektedir. Bu durumda çocuk şiddetli üzüntüsüne karşı benliğini savunmak için inkar ve zıt tepki savunma mekanizmalarını kullanmaktadır(15).

Boşanmadan sonra ilkokul çağındaki çocuklarda genellikle öfke, saldırganlık, hırçınlık, anti-sosyal davranışlar, depresyon, suça yönelme, anksiyete, uyku-beslenme bozuklukları gözlenmiştir. Anne-baba boşanmasından sonra çocukta görülen bu belirtiler, çocuğun gelişim alanlarına kadar uzanmakta ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir(11,14,16,17).

İlkokul çağındaki çocuklarda boşanma durumunda görülen diğer tepkiler, korku ve kaygı (anksiyete)dir. Çocuklar boşanmadan sonra ailenin güvenli ortamından uzaklaşmakta ve ebeveynlerini kaybetme, kimse tarafından istenmeme gibi korkulara kapılmakta gelecek konusunda kendilerini güvensiz hissetmektedirler(11,15).

Ebeveyn Kaybı

Latens dönemde çocuklar için çok soyut bir kavram olması nedeniyle ölüm anlaşılması güç bir kavramdır. Çocuklar ölen kişinin tekrar hayata döneceğine inanmaktadırlar (11,17).

Çocuklar ölüm gerçeğini ve onun uyandırdığı duyguları inkar etmekte ve ölen ebeveynle ilişkilerini canlı tutmaya çalışmaktadırlar(18).

Ebeveynini kaybettiğinde çocukta acı, keder, durgunluk, güvenini kaybetme, tekrar sevme kapasitesini kaybetme bir kişiyi uzun süre sevmeme gibi belirtiler görülebilmektedir(11).

Laajus(1984) ebeveyn kaybını özellikle oidipus karmaşası açısından önemli olduğunu, karşı cinsten ebeveynin ölümünün oidipus karmaşasının çözülmesini güçleştireceğini belirtmektedir. Yazar aynı cinsten ebeveyn kaybını çocukların oidipal isteklerinin (ebeveynin ölümü) gerçekleşmesi şeklinde algılamakta ve suçluluk duymakta oldukları görüşünü savunmaktadır(17).

Her iki ebeveynin kaybı da çocuğu sarsmaktadır. Ancak yaşamın ilk yıllarında anne kaybı baba kaybindan daha önemli olmaktadır(16).

Çocuk büyüdüğünde her iki cins çocuk içinde baba kaybı önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Baba yokluğunda çocuklar çevrelerinde kontrol ve di-

siplin sağlamanın eksikliğini hissetmektedirler(15,18).

Baba yokluğu erkek çocuğun modelden yoksun kalmasına ve uygun olmayan cinsel rolü benimsemesine neden olabilmektedir(13,17).

Baba yokluğu kız çocuğun kimlik gelişimini de etkilemektedir. Baba yoksunluğu çeken kız çocukları çevreden sürekli yardım aramakta, çok erken yaşta erkeklerle ilişki kurabilmekte, erkeklere karşı güvensizlik geliştirebilmektedir(16,17).

Ebeveynden birinin ölümü sonunda tek ebeveynle yaşamak zorunda kalan çocuklar, modelden yoksun olmaları nedeniyle aile bireylerine ilişkin rolleri öğrenmekte güçlük çekmektedirler. Anne, baba, eş rollerini ve bu rollerin aile içindeki fonksiyonlarını tam olarak anlayamamaktadırlar.

Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Koruma Tedbirleri

Korunmaya Muhtaç Çocukların Tanımı ve Sayısı

Korunmaya muhtaç çocuğun tanımı 24.5.1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı kanunda şu şekilde belirtilmektedir:

"Korunmaya muhtaç çocuk beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup;

- a. ana veya babasız
- b. ana veya babası belli olmayan
- c. ana veya babası tarafından terkedilen
- d. ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan

ve başıboşluğa sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklardır" (19).

Ülkemizde, çocuk yuvalarında devlet tarafından koruma altına alınan sıfır-oniki yaş grubunda 1867'si kız, 3345'i erkek olmak üzere 5210 korunmaya muhtaç çocuk bulunmaktadır. 1923 çocuk da devlet tarafından korunmak üzere sıra beklemektedir. Devlet kurumlarında barınmayan ve sayısı tespit edilemeyen korunmaya muhtaç çocukların sayısı da oldukça fazladır(20).

Koruma Tedbirleri

Heriki ebeveynini de kaybetmesi, ebeveynlerden biri sağ ancak bakamayacak durumda olması, terkedilmiş olması, yasadışı ve istenmeyen çocuk olması gibi çeşitli nedenlerle çocuklar korunmaya muhtaç duruma düşmektedirler(21-24)

Korunmaya muhtaç çocukların bakım ve eğitimlerini sağlamak için çeşitli koruma tedbirleri bulunmaktadır. Bu tedbirleri şu şekilde belirtmek mümkündür:

A. Kurum Bakımı

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları

B. Koruyucu Aile Bakımı

C. Evlat Edinme

D. Grup Evleri

A. Kurum Bakımı

Ülkemizde en yaygın koruma tedbiri sıfır-onikiyaş çocukları için çocuk yuvaları, onüç-onsekiz yaş çocukları için düzenlenen yetiştirme yurtlarıdır(20).

Çocuk refahı alanında görüş sahibi olan bazı otoriteler kurum bakımının çocuklara ailenin sağlayamayacağı bazı olanaklar sağladıklarını bu nedenle uygun ve rahat bir ortam olabileceğini savunmaktadırlar. Bu uzmanlara göre çocuklara ailenin sağlayamayacağı uzman kişiler denetiminde ruhsal ve tıbbi yardım, değişik sosyal çalışma servisleri ile hizmet sunulabilmektedir(3,22,25).

Bazı yazarlar bu görüşü reddetmekte kurum bakımının çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadırlar. Kurumlarda aile ortamından gelen çocuğun, çok sayıda çocuk, eğitimci ve diğer personelin bulunduğu eve benzemeyen bir ortama uyum sağlamaları gerekmektedir. Çocuklar kurum yaşamının kurallarına uymak zorunda kaldıklarında kişisel özelliklerini kaybederek kurumsallaşmaya başlamakta, zihinsel ve fiziksel ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirmek için fırsat bulamamaktadırlar(25).

Ayrıca Grup yaşamı yetişkinlerin çocukla yeterli derecede yakın olmalarına, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacını yeterince karşılamalarına ortam sağlayamamaktadır(3).

Kurumlarda çocuklarla doğrudan ilişkisi olan personelin sayı yetersizliği, kişisel özellikleri ve aldıkları formasyonla ilgili olarak uyguladıkları farklı bakım yöntemleri çocukların gelişimleri ve eğitimleri açısından ayrı bir olumsuz etken olarak düşünülmektedir(2,3,22).

Kurumlarda çok fazla sayıda çocuk bulunması, kurumun fiziki koşullarının ve eğitim araç gereçlerinin yetersizliği

nedeni ile kurum bakımının korunmaya muhtaç çocuklar için uygun bir tedbir olmadığı konusunda eleştirilere hedef olmaktadır.

Kurum Çocuklarında Görülen Belirtiler ve Anne Yoksunluğu: Bireylerin ruh sağlığı ve beden sağlığı ancak uygun anne bakımıyla gerçekleşebilir. Ruhsal gelişme için anne veya onun yerini alan bir kişinin sağlayacağı sevgi ve güven ortamı gereklidir. Bu sevgi ilişkisinin ilk yıllarda kesintisiz, teke tek bir ilişki olması gerekmektedir(2). Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında uzun veya kısa, süreli her tür anne ayrılığı çocuğun duygusal, sosyal ve zihinsel ve dil gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir(2,25,26).

Çocukta anne yoksunluğu ne kadar erken başlarsa ortaya çıkacak sorunlar da o derece ağır olmaktadır. Bu nedenle ilk beş yıl içinde çekilen anne yoksunluğu yaşam boyunca kalıcı ve derin izler bırakmakta, ilk iki yaştaki anne yoksunluğunun etkileri silinmemektedir(2).

Uzun süre kurum bakımında kalan çocuklarda en sık rastlanan belirtiler donuk bakışlar, çevre ile ilgiyi kesme, parmak emme, yerinde sallanma, içe kapanıklıktır(2,4,26).

Spitz yuvalarda kalan çocuklarda rastlanan ve nedeni anne yoksunluğuna dayandırılan bu belirtilerin tümüne hospitalizm (yuva hastalığı) adını vermektedir(2,27).

Bebekliğinden beri kurumda bakılan çocuklarda sevgi eksikliği sonucu bazı ortak davranış ve kişilik özellikleri görülmektedir.

Kurumlarda yetişmiş çocuklarda saldırgan davranışlar, hırsızlık, yalan söyleme sıklıkla gözlenen davranışlar arasında bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda kurumlarda yaşayan çocuklarda ruhsal dengesizlikler, davranış bozukluğu, suçluluğun yüksek oranda olduğu belirtilmektedir(2,26,28,29).

Bakım yuvalarında yetişen çocuklar duygusal uyarı eksikliği nedeni ile derinlemesine sosyal ilişkileri kuramamakta, ilgi gösterenlere karşı kuşkulu ve duyarsız davranmakta başkalarına karşı mutsuz, apatetik, içine kapanık ve depresiv bir ruh hali göstermektedirler. Onları seven davranış modellerinden ve güven duyabilecekleri bir modelden yoksun olduklarından diğer insanlara karşı sevgi göstermeyi öğrenememekte, insanlara sevgi bağı ile bağlanamamaktadırlar(26,29,30).

Kurum bakımının çocuğun gelişimi açısından sakıncaları, çocukların aile ortamına benzemeyen, daha çok "kışla" niteliği taşıyan bir ortamda yetiştirilmesinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Korunmaya muhtaç çocukların doğal aileye benzer bir ortamda yetiştirilmeleri fikri koruyucu aile uygulamalarını gündeme getirmektedir.

B. Koruyucu Aile Bakımı

Koruyucu aile bakımı, bireysel bakıma ihtiyaç gösteren anne ve babasından ayrılması gerekli görülen veya kimsesiz olupta evlatlık verilmek üzere sıra bekleyen çocuklara belirli bir devre veya devamlı bir süre için öz anne babanın yerini alabilecek bir aile yanında bakım sağlayan bir çocuk refahı

hizmetidir(23).

Koruyucu aile sadece çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenir ancak yasal sorumluluk devlete veya çocuğun ailesine aittir(31).

Koruyucu aile çocuğun evlatlık olarak yerleştirilebileceği bir aile bulunmadığında, ideale yakın bir bakım şekli olarak kabul edilmektedir(22).

Koruyucu aile özellikle altı yaşından küçük çocuklar için uygun görülmektedir. Sıfır-altı yaş çocuklarının ihtiyacı olan sevgi, anlayış ve özel ilgi ancak bir aile ortamında sağlanabilmektedir(23,32,33).

Koruyucu aile bakımı, korunmaya muhtaç çocuklar için daha uygun ve etkin bir bakım şekli olarak kabul edilmektedir. Ancak koruyucu aile olmaya uygun ailelerin bulunması, bu ailelere uygun çocukların seçilmesi, yerleştirilmesi ve izlenmesi gereği koruyucu aile uygulamasını güçleştirmektedir(22,23).

C. Evlat Edinme

Yetişkinler açısından evlat edinme bir başkasının çocuğunu yasal işlemlerle kendi üzerine almaktır. Çocuk açısından düşünüldüğünde, evlat edinme; öz anne-babasının yerini tutabilecek bir aileye sahip değildir(32,34).

Evlat edinilen çocuk, ailenin öz evlatlarına tanınabilecek bütün haklardan yararlanabilmektedir(23).

Evlat edinilmeye en uygun çocukların, ailesi ile kalması mümkün olmayan, kimsesiz çocuklar, terkedilmiş çocuklar ve evlilik dışı doğan çocuklar olduğu savunulmaktadır(23,26).

Evlat edinilen çocuğun yaşı, aile ve çocuk arasındaki uyumu belirleyen önemli bir etmen olarak görülmektedir. Evlat edinilen çocuğun yaşı küçük olduğu oranda, çocuğun aileye uyumu ve aileninde çocuğu benimsemesi kolay olmaktadır (26). Altı yaşından büyük çocuklar evlat edinildiğinde ailenin çocukla yakınlaşması, çocuğun aileye uyum sağlaması, geçmişteki yaşantısının çocukta bıraktığı olumsuz izlerin yokedilmesi güç olmaktadır. Yoğun bir anne-bebek ilişkisi ailede bağlılığın temellerini oluşturmaktadır. Bu nitelikteki bir ilişki ise büyük çocuklarla kurulamamaktadır(32, 34).

D. Grup Evleri

Kurum bakımının olumsuz etkilerini azaltmak ve çocukları aile atmosferine benzer bir ortamda yetiştirmeyi amaçlayan bir bakım yöntemidir(22).

Grup evlerinde değişik yaşlarda en fazla sekiz çocuğun bir arada tek bir konutta, evli bir çiftin denetiminde bakılması yoluna gidilmektedir(23).

Grup evleri, anne-baba ve çocuklardan oluşan ve toplumdaki soyutlanmamış, toplum içine kaynaştırılmış bir aile görünümündedir(23). Bu şekilde çocuklar doğal bir aile ortamında, anne-baba, eş rollerini öğrenebilmekte, anne veya

baba ile bireysel sorunlarını paylaşabilmekte, bir aileye ait olmanın mutluluğunu yaşayabilmektedir.

Kuramsal olarak ideal bir bakımın şekli olarak düşünülmeyle beraber, grup anne babasının veya çocukların değişmesi, çocuk üzerinde olumsuz etki yapmakta ve aile ortamını doğallıktan uzaklaştırmaktadır. Ayrıca birden çok çocuğa ebeveynlik edecek uygun çiftlerin bulunamaması ve mali yönden masraflı olması nedeni ile fazla uygulama alanı bulamaktadır(22).

Konu ile İlgili Çalışmalar

Çocuk ve aile bireyleri arasındaki ilişkiler ve çocuğun ebeveynleri algılama biçimi çocuğun davranışlarını ve uyumunu etkilemektedir. Michaels, Messe ve Stollak(1983) tarafından yedi yaşında seksen çocuk üzerinde yapılan bir çalışmada, sevgi ve ceza konusunda ebeveynlerin kendilerini algılayış biçimi ile çocukların ebeveynleri algılama biçimi arasında fark bulunduğu saptanmış, ebeveynin davranışlarını algılama biçiminin çocuğun uyumu üzerinde de etkili olduğu bulunmuştur(35).

Lifshitz(1975) 136 çocuk üzerinde yaptığı bir araştırmada ebeveynsiz çocuklarla ebeveyni olan çocukların ailenin temel birimlerini (anne, baba, çocuk) algılamada farklılık göstermediklerini saptamıştır(36). Aynı araştırmacı 1976 yılında yaptığı bir başka araştırmada yedi yaşından önce ebeveyn kaybının çocukların daha önce geniş olan sosyal çevrelerinde daralma, psikolojik yönden gerginlik, davranışlarda

ise huzursuzluk ve ani değişimler gözlenmiştir(37).

Eisenstadt ise ebeveyn yokluğunun her zaman olumsuz sonuçlar getirmediğini belirtmektedir. Araştırmacı 1978 yılında 699 üst mevkide bulunan yetişkin denekler üzerinde yaptığı çalışmada küçük yaşta ebeveyn kaybının deneklerin yaşamdaki başarısı ile ilişkili olduğunu saptamıştır(38).

Bush(1980) 370 çocuk üzerinde yaptığı bir araştırmada çocukların kurum bakımında kalmayı istemedikleri, kurumun aile bakımının sağladığı bazı temel olanakları sağlayamadığı gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kurum bakımının sadece başka hiçbir yere yerleştiremeyen çocuklar için uygun olduğu saptanmıştır(39).

Kurum bakımının çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkisi yetersiz anneliğe bağlanmaktadır. Kısa süreli anne programının kurum çocuğunun zihinsel ve sosyal gelişimleri üzerine etkisi konulu çalışma Saltz (1973) tarafından 81 çocuk üzerinde yapılmıştır. Araştırmada deney grubuna kısa süreli anne programı uygulanmış, kontrol grubuna kurum bakımına ek olarak hiç bir program uygulanmamıştır. Sonuçta deney grubunun SQ ve IQ puanlarının önemli ölçüde farklılık gösterdiği bulunmuştur(40).

İran'da Hunt, Mohandessi, Ghodssi, Akiyama(1976) tarafından altmışaltı bebek üzerinde yapılan bir araştırmada ise kurumlarda sevgi dolu bir bakıcının çocuk için gerekli olduğu ancak yeterli olmadığı ortaya çıkmış, çocuğun tüm alanlardaki gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için

çevre düzenlemesinin çocuğun gelişimi açısından önemli olduğu görüşü savunulmaktadır(41).

Manesh, Tashakhori, Mojdehi(198) tarafından İran'da kurum'da bakılan yirmisekiz kimsesiz bebek üzerinde yapılan çalışmada bebeklerle yakın ilişkiye girilmesi, konuşulması ve çevresel uyarıcıların zenginleştirilmesinin onların zihinsel ve psiko-motor gelişimlerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır(42).

Wollins (1974) aileye benzer bir model şeklinde organize edilmiş Avusturya ve Yugoslavya'da iki ayrı kurumda bir inceleme yapmıştır. Çalışma sonucunda bu iki aile tipi kurumda çok erken yaşta ebeveynlerinden ayrılan çocuklarla geç yaşlarda ayrılan yada hiç ayrılmayan çocuklar arasında zihinsel ve kişilik gelişimi yönünden önemli ölçüde bir fark bulunamamıştır(43).

Agathonos(1983) beş özürlü kurum çocuğu üzerinde yaptığı uzunlamasına bir çalışmada iki çocuğun kurumdaki olumsuz koşullar ve ihmal nedeni ile öldüğünü belirtmiştir. Agathonos yaptığı çalışmada kurumlarda yaşayan çocukların yarısının ebeveynleri bulunduğunu ve bunların aileye yapılacak mali yardımla ailelerin de barınabileceklerini saptamıştır(44).

Erken kurum bakımının sekiz yaş çocuğunun gelişimine etkisini araştıran Tizard ve Hodges(1978) ilk iki yılını kurumda geçiren altmışbeş çocuk üzerinde inceleme yapmışlardır. İki-dört yaşları arasında çocuklardan yirmidördü evlat

edinilmiş, onbeşi ailelerine geri verilmiş ve yirmidördü kurum bakımında kalmışlardır. Çocuklar sekiz yaşına geldiğinde yapılan değerlendirmede evlat edinilen çocukların I.Q puanları ve akademik başarıları yüksek olarak bulunmuştur. Ailesine geri verilen çocukların daha girişken oldukları saptanmış, kurum çocuklarında ise anksiyete ve düşmanlık duygularının çok yüksek oranda olduğu bulunmuştur(45).

Tizard ve Rees(1974) tarafından yapılan bir araştırmada ilk iki-dört yaşlarını kurumda geçirmiş olan üçbuçuk yaşında ailelerine geri verilen çocukların zihinsel gelişimleri kurum çocuklarından daha yavaş olduğu saptanmıştır(46).

Dennis(1973) kurum çocukları üzerinde yaptığı çalışmada kurum çocuklarının I.Q. puanlarının düşük olduğunu saptamıştır. Kurum çocuklarından sıfır-iki yaşta evlatlık olarak verilenlerin I.Q puanlarının yaşatlarına ulaşabildiğini, dört yaştan sonra evlat edinilenlerin I.Q puanlarının yaşatları düzeyine ulaşamadığını ortaya koymuştur(47).

Ebeveynlerle çocukların kişilik özelliklerindeki benzerlikleri araştıran Loehlin, Willerman ve Horn (1985) evlat edinilen çocuklarla ebeveynlerinin kişilik özellikleri açısından çok az benzerlik bulmuşlar, kişilikteki değişkenlerin aile içindeki çevresel değişkenlerden etkilendiğini saptamışlardır(48).

Frank (1980) beşyıl süre ile koruyucu aile yanında kalan elli çocuk üzerinde yaptığı uzunlamasına bir çalışmada, uzun süreli koruyucu aile bakımının psikolojik sorunlar yarattığı, bu yöntemin kısa süreli olarak kullanılabileceğini saptamıştır(49).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocuk için yetiştiği ortamın çok önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Aile, çocuğu yetiştiren, onu topluma hazırlayan bir kurum olarak işlev yapmaktadır. Batı ülkelerine kıyasla Türkiye'de aile, kişi yetişkin bir insan haline geldikten sonra da terkedilmeyen bir yapıya sahiptir. Çocuk aileden getirdiği özellikleri hayat boyu sürdürebilmektedir. Bu nedenle toplumu biçimlendiren, geleceğine bir dereceye kadar yön veren kurum ailedir. Sağlıklı toplumlar da ancak sağlıklı ailelerden oluşur.

Çeşitli nedenlerle ailenin bütünlüğünün bozulması, parçalanması yada dağılması sonucu çocuk terkedilebilmekte, savunmasız ve korunmasız tek başına kalabilmekte, güven içinde yaşayabileceği bir evden ve aile ortamından yoksun bırakılabilmektedir. Ebeveynlerini kaybeden onlar tarafından terkedilen, yada sağlık ve ekonomik koşullar nedeni ile ebeveynlerin desteğinden yoksun kalan çocuklar yasalarımıza göre devlet tarafından korunma altına alınmakta, bakım ve eğitimleri devlet kurumlarında sağlanmaktadır.

Aileye hiç benzemeyen çocuk bakım yuvalarında maddi ve manevi sorunlar nedeni ile yakın ilgi, sevgi ve güven ortamından yoksun olarak yetişen çocukların her yönden gelişiminde ve topluma uyumunda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bakım yuvalarında yetişen çocukların daha önceden hiç yaşamadıkları veya çok kısa sürelerle yaşadıkları anne,baba, aile kavramlarını öğrenmeleri sorun olmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların ilerde toplumda ve kendi ailesinde sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için her yönden sağlıklı birer insan olarak yetiştirilmeleri devlete eğitimcilere ve genel olarak topluma düşen önemli bir görev-dir.

Anne,baba ve çocuklardan oluşan bir ailede çocuklar anne, baba rollerini farklı terimlerle tanımlamayı öğrenir-ler. Yapılan birçok araştırmada çocukların anneyi onları bü-yüten yetiştiren, daha çok hediye veren bir kişi olarak, ba-bayı ise daha otoriter ve daha çok ceza veren kişi olarak algıladıkları saptanmıştır. Buna karşın kurumlarda anne, ba-ba modellerinden yoksun olarak yetişen çocukların anne, baba rollerini ne şekilde algıladıkları incelenmemiştir. Bu araş-tırma korunmaya muhtaç çocukların aile bireyleri ve aile ilişkilerini algılamaları konusuna açıklık getirmek amacıyla planlanmıştır.

Araştırma sonunda elde edilen bulguların ışığında kim-sesiz çocukları koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlara eği-timcilerin yetiştirilmesi, uygun eğitim yöntemlerinin seçil-mesi, çevre şartlarının düzenlenmesi yönünden yardım ve öne-riler getirilmesi düşünülmektedir.

Temel Problem

Çocuk yuvalarında kalan çocuklarla gecekonduda yaşayan ve aile yanında kalan 9-10 yaş grubu çocukları arasında aile ilişkilerini algılamaları yönünden fark var mıdır?

Alt Problem

Çocuk yuvalarında kalan ve gecekonduda yaşayan 9-10 yaş grubu çocukları aile ilişkilerini algılamalarında cinsiyet bir etkenmidir?

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

VE

ARAÇLARI

Araştırmanın Evreni

Korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren çocuk yuvalarında kalan ve gecekondu bölgesinde ailesi yanında yaşayan 9-10 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklem

Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan çocuk yuvalarından seçilen altı çocuk yuvasında kalan 9-10 yaşlarındaki kız ve erkek olmak üzere 130 korunmaya muhtaç çocuk deney grubu olarak çalışmaya alınmıştır.

Kontrol grubu sosyo ekonomik düzey gözönünde bulundurulacak Ankara'daki gecekondu bölgesi ilkokulları arasından tesadüfi olarak belirlenen 10 ilkokuldan seçilmiştir. Her ilkokuldan 13 çocuk olmak üzere, aile yanında kalan 9-10 yaş grubundan toplam 130 kız ve erkek çocuk araştırmaya alınmıştır. Kontrol grubu çocukların seçiminde basit tesadüfi örnekleme tekniği uygulanmıştır(50).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada deney grubu için yuvadaki kontrol grubu için okuldaki kayıtlarından doğum tarihi, anne,baba ve kardeşlerinin bulunup bulunmadığı hakkında bilgi edinilmiştir (Ek I). Çocuklar hakkında bu tür ön bilgi edinildikten sonra seçilen örneklem grubuna Jackson'un geliştirdiği "Family Attitudes Testi" uygulanmıştır.

Family Attitudes Test (Aile Tutumları Testi)

Lynda Jackson tarafından hazırlanan bu test çocuğun aile içindeki yerini belirleyen, ailesi ile kurmuş olduğu ilişkiler hakkında bilgi veren, bu ilişkilerin çocuk tarafından nasıl algılandığını açığa vuran bir testtir. Psikolojik araştırma, teşhis ve tedavide kullanılan pratik ve kültürden arınmış olduğu kabul edilen bu test, deneğin ailevi ve duygusal sorunları hakkında ipuçları veren, projektif (yansıtıcı) bir testtir(51).

Bu test 6-12 yaş çocukları için hazırlanmıştır. Aile durumlarını canlandıran yedi resimden oluşmaktadır. Yetişkinlerle, çocuklar arasında geçen olayları canlandıran bu resimler çocuktaki temel duygu ve düşünceleri, heyecanları uyarmak üzere hazırlanmıştır. Bu nedenle resimlerin her birinde deneğin kendini özdeşleştirebileceği bir çocuk resmi vardır. Resimler deneğin farklı aile bireyleri ile kurduğu ilişkileri yansıtacak şekilde çizilmiştir(52).

Sıra ile gösterilen yedi resimde işlenen temalar şu şekilde belirtilebilir:

Resim 1: Annenin koruyuculuğu ve çocuğun anneye bağımlılığı

Resim 2: Çocuğun anne-baba beraberliğinden atılması ve güvenliğinin tehlikeye düşmesi

Resim 3: Kardeşlerarası rekabet-kıskançlık-sevgi ilişkileri

Resim 4: Yalnızlık duygusu (yalnız kalmış bir çocuğun öyküsü)

- Resim 5: Anne-babadan çocuğa gelebilecek bir saldırganlık ve ihanet
- Resim 6: Yasak olanın çekiciliği ve cezalandırma korkusu
- Resim 7: Anne ile baba arasında çatışma çıktığı hal-lerde deneğin tepkileri.

Resimlerin hepsi cinsiyet gözetilmeksizin tüm deneklere gösterilebilmektedir. ancak resim üçde, deneğin yapacağı projeksiyonu kolaylaştırmak amacıyla, kız deneklere gösterilen resimdeki çocuk kız, erkek deneklere gösterilen resimdeki çocuk ise erkektir.

Family Attitudes Test ülkemizde Razon(1980) tarafından İstanbul'da dokuz yaş grubu çocuklarına uygulanmıştır (52,53).

Veri Toplama İşlemi

Denekler, teste tek tek alınmıştır. Testin uygulanması sırasında ortamda görüşmeci ve denek dışında başka bir kimsenin bulunmamasına mümkün olduğu kadar dikkat edilmiştir.

Uygulama sırasında, denekten testi oluşturan resimlerin her biri hakkında bir hikaye anlatması istenmiştir.

Deneklerin kendiliğinden öykü anlatmaması, yada resimle hiçbir bağlantısı olmayan öyküler anlattıklarında Jackson tarafından hazırlanan sorularla öykü yönlendirilmiştir(Ek II).

Deneklerin anlatmış oldukları hikayeler ve sorulara verdikleri cevaplar aynen kayıt edilmiştir.

Verilerin Analizi

Kurumda kalan çocuklar için kurum kayıtlarından ve görevli personelden, aile yanında kalan çocuklar için okul kayıtlarından ve sınıf öğretmeninden elde edilen tanıtıcı bilgiler sayısal ve yüzde olarak betimsel tablolarda verilmiştir. Deneklerin anlatmış oldukları öyküler seçenekler halinde analiz edilmiş, testteki uygulama sırasını içeren bir düzende yan dağılımları gösteren tablolarda verilmiştir. Testteki bazı maddeler için cinsiyete göre çapraz dağılım tabloları düzenlenmiştir. Yan dağılımlar ve çapraz dağılım tablolarında iki grup arasında $p=0.05$ düzeyinde fark olup olmadığı istatistiksel olarak khi-kare(x^2) yöntemi ile kontrol edilmiştir.

BULGULAR

Çocuk yuvalarında kalan ve gecekonduda ailesi yanında yaşayan dokuz-On yaş grubu kız ve erkek çocukların aile ilişkilerini algılamaları arasında fark olup olmadığını incelemek amacıyla bu çalışma planlanmıştır.

Örneklem oluşturan çocukların cinsiyet, yaş ve kardeş sayıları frekans ve yüzde dağılımlar şeklinde 1-3 numaralı tablolarda belirtilmiştir. Çocuk yuvalarında kalan çocukların bakım altına alınış nedeni, ebeveyninin bulunup bulunmaması, ebeveyni ile görüşme sıklığı frekans ve yüzde dağılımları şeklinde 4-6 numaralı tablolarda verilmiştir.

Tablolarda ifade kolaylığı bakımından çocuk yuvalarında kalan korunmaya muhtaç çocuklar deney grubu gecekondu bölgesinde ailesi yanında yaşayan çocuklar da kontrol grubu başlığı altında belirtilmiştir.

8-30 numaralı tablolarda deney grubu arasında kontrol grubu aile ilişkilerini algılamaları yönünden fark olup olmadığı araştırılmış önemli görülen tablolarda (7,12,22,24, 28 numaralı tablolar) cinsiyetin çocukların aile ilişkilerini algılamalarını etkileyip etkilemediği konusu da araştırılmıştır. Tablolarda deney grubu ile kontrol grubu arasındaki farkı belirten analiz sonucu χ^2 , deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri arasındaki farkı gösteren analiz sonucu χ^2_{EE} , deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları arasındaki farkı belirten analiz sonucu χ^2_{KK} şeklinde gösterilmiştir.

Deney ve kontrol grubunu oluşturan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları .

Cinsiyet	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Erkek	77	59.2	65	50.0
Kız	53	40.8	65	50.0
Toplam	130	100.0	130	100.0

Tablo 1 incelendiğinde deney grubundaki çocukların %59.2'sini erkekler, %40.8'ini de kızlar oluşturmaktadır. Kontrol grubunu oluşturan çocukların %50.'sinin kız, %50.'sinin erkek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunu oluşturan çocukların yaşlarına göre elde edilen verilerin dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımları .

Yaşları	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
9	64	49.2	65	50.0
10	66	50.8	65	50.0
Toplam	130	100.0	130	100.0

Tablo 2'incelendiğinde deney grubunu oluşturan çocukların %50.8'i on yaşında olup, %49.2'si dokuz yaşındadır. Kontrol grubunu oluşturan çocukların yarısının dokuz, yarısının on yaşında olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların kardeş sayılarına göre dağılımları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları.

Kardeş Sayısı	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Tek Çocuk	17	13.1	3	2.3
2 Kardeş	39	30.0	18	13.8
3 Kardeş	19	14.6	36	27.7
4 Kardeş	31	23.8	40	30.8
5 ve daha fazla kardeş	24	18.5	33	25.4
Toplam	130	100.0	130	100.0

Tablo 3 incelendiğinde, deney grubunda iki kardeş olan çocuklar(%30.0) en büyük grubu oluşturmaktadır. Kontrol grubunda ise dört kardeş olan çocuklar grubun çoğunluğunu(%30.8) oluşturmaktadır. Deney grubunda dört kardeş olan çocuklar, kontrol grubunda üç kardeş olan çocuklar ikinci sırayı almaktadır. Tek çocuk olan grup deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu (deney grubunda %13.1, kontrol grubunda %2.3) oluşturmaktadır.

Deney grubunda bulunan çocukların bakım altına alınış nedenine göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4'de deney grubundaki çocukların çoğunluğunun (%30.8) tek ebeveyni olup sağlık, ekonomik ve diğer nedenlerle ailede bakılması mümkün olmayan çocuklar oluşturmaktadır. Deney grubunda çocukların %25.4'ünü anne, babanın ayrı olması

Tablo 4: Deney Grubuna Seçilen Çocukların Bakım Altına Alınış Nedenlerine Göre Dağılımları.

Bakım Nedeni	Sayı	%
Terkedilmiş	19	14.6
Gayrimeşru	5	3.8
Heriki ebeveyn yok	9	6.9
Ebeveynden biri var sağlık,ekonomik ve diğer nedenlerden bakamıyor.	40	30.8
Ebeveynden biri var başkası ile evli	10	7.7
Her iki ebeveyn var bakamıyor	14	10.8
Her iki ebeveyn var ayrılar	33	25.4
Toplam	130	100.0

nedeni ile kurum bakımına alınan çocuklar oluşturmaktadır.

Gayrimeşru olması nedeni ile bakım altına alınan çocuklar ise deney grubunda enküçük grubu(%3.8) oluşturmaktadır.

Deney grubundaki çocukların ebeveynlerinin olup olmasına göre elde edilen verilerin dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Deney Grubuna Seçilen Çocukların Anne ve Babalarının Hayatta Olup Olmamasına Göre Dağılımları.

Ebeveynin hayatta olup olmaması	Sayı	%
Heriki ebeveyn hayatta	70	53.8
Yalnız anne var	24	18.5
Yalnız baba var	27	20.8
Her iki ebeveyn de yok	9	6.9
Toplam	130	100.0

Tablo 5 incelendiğinde deney grubundaki çocukların çoğunluğunun(%53.8) her iki ebeveyni de hayattadır. Deney grubunda yalnız babası olan çocuklar ikinci büyük grubu (%20.8) yalnız annesi olan çocuklar üçüncü büyük grubu (%18.5) oluşturmaktadır. Her iki ebeveyni de hayatta olmayan çocuklar en küçük grubu (%6.9) oluşturmaktadır.

Deney grubundaki çocukların ebeveyn ve yakınlarına ile görüşme durumlarına göre dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Deney Grubuna Seçilen Çocukların Ebeveyn ve Yakınları ile Görüşme Durumlarına Göre Dağılımları.

Görüşme Durumu	Sayı	%
Ebeveyn ayda bir veya daha sık görüşe gelir.	12	9.2
Ebeveyn 2-6 ayda bir görüşe gelir	17	13.1
Ebeveyn yılda bir veya daha seyrek görüşe gelir	12	9.2
Diğer yakınları görüşe gelir.	18	13.9
Ebeveyn ve yakınları görüşe gelir ve izne götürürler	32	24.6
Yakınları yalnızca izne götürürler	3	2.3
Hiçbir yakını görüşe gelmez	36	27.7
Toplam	130	100.0

Tablo 6'da deney grubundaki hiç bir yakını ile görüşmeyen çocuklar en büyük grubu (%27.7) oluşturmaktadır. Ebeveyn ve yakınları kurumda görüşe gelip aynı zamanda izine giden çocuklar ikinci sırayı(%24.6) olmaktadır. Yakınları kuruma görüşüne gelmeyip, yalnızca izne giden çocuklar en küçük

grubu (%2.3) oluşturmaktadır.

Deney ve kontrol grubunu oluşturan çocukların cinsiyetleri ile 1.resimdeki kadını algılama biçimlerine göre çapraz dağılımı tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Birinci Resimdeki Kadını Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.

Cinsiyet	DENEY GRUBU			KONTROL GRUBU		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Algı- lama Biçimi	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Anne	51 66	34 75	85 65	59 92	56 88	115 88.5
Algılamadı	26 34	19 25	45 35	6 8	9 12	15 11.5
Toplam	77 100	53 100	130 100	65 100	65 100	130 100.0

$$x^2=19.5 \quad P<0.05 \text{ önemli}, x^2_{EE}=12.154 \quad p<0.05 \text{ önemli},$$

$$x^2_{KK}=7.809 \quad P<0.05 \text{ önemli}$$

Tablo 7 incelendiğinde resimdeki kadını anne olarak algılayan çocuklar en büyük grubu (deney grubunda %65.3, kontrol grubunda %88.5) oluşturmaktadır.

Testte bulunan "anne değil,bakıcı" maddesine deney ve kontrol gruplarında cevap veren olmamıştır.

Örnekleme seçilen çocukların birinci resimdeki annenin bebeğe karşı tutumunu algılamalarına göre dağılımları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların birinci Resimdeki Annenin Bebeğe Karşı Tutumunu Algılamalarına Göre Dağılımları.

Annenin Tutumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Koruyucu anne	34	26.1	44	33.9
Ağlayınca döven koruyucu anne	11	8.5	26	20.0
Döven anne	17	13.1	16	12.3
Hafif ceza veren koruyucu anne	18	13.8	26	20.0
Cevapsız	50	38.5	18	13.8
Toplam	130	100.0	130	100.0

$\chi^2=23.906$ $p<0.05$ önemli

Tablo 8 incelendiğinde deney grubunda annenin bebeğe karşı tutumu konusunda cevapsız kalan çocuklar en büyük grubu (%38.5) oluştururken, kontrol grubunda resimdeki anneyi "koruyucu anne" olarak algılayan çocuklar en büyük grubu (%33.9) oluşturmaktadır. Deney grubunda ikinci büyük grup resimdeki anneyi "koruyucu anne" olarak algılayan çocuklar, kontrol grubunda ise "ağlayınca döven koruyucu anne ve hafif ceza veren koruyucu anne" olarak algılayan çocuklardır. Deney grubunda en küçük grubu (%8.5) resimdeki anneyi "ağlayınca döven koruyucu anne" olarak algılayan çocuklar oluştururken, kontrol grubunda "döven anne" olarak algılayan çocuklar en küçük grubu (%12.3) oluşturmaktadır.

Deney ve Kontrol grubuna seçilen çocukların birinci resimdeki annenin bebeğe karşı sevgisini algılamalarına göre dağılımları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Birinci Resimdeki Annenin Bebeğe Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Annenin bebeğe karşı sevgisi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Sever, çok sever	69	53.1	98	75.4
Pek sevmez	5	3.8	9	6.9
Uslu olunca sever yaramaz olunca sevmez	8	6.2	12	9.2
Cevapsız	48	36.9	11	8.5
Toplam	130	100.0	130	100.0

$\chi^2=30.182$ $p<0.05$ önemli

Tablo 9 da deney ve kontrol gruplarında birinci resimdeki annenin bebeğe karşı sevgisini "sever,çok sever" grubunda algılayan çocuklar örneklemin çoğunluğunu (deney grubunda %53.1, kontrol grubunda %75.4) oluşturmaktadır. Deney grubunda ikinci sırayı cevapsız kalan çocuklar (%36.9) alırken, kontrol grubunda ikinci sırayı "uslu olunca sever, yaramaz olunca sevmez" grubundaki çocuklar almaktadır. Her iki grupta da en küçük grubu resimdeki annenin bebeği pek sevmediğini belirten çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %3.8, kontrol grubunda %6.9).

Deney ve kontrol grubundaki çocukların ikinci resimdeki sahneyi algılamalarına göre dağılımları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların ikinci Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Dağılımları.

Cinsiyet Resim- deki Sahne	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Aile sahnesi çocuk mutlu	49	37.7	67	51.5
Aile sahnesi çocuk mutsuz	38	29.2	45	34.6
Belli değil	43	33.1	18	13.9
Toplam	130	100.0	130	100.0

$\chi^2=13.629$ $p<0.05$ önemli

Tablo 10 incelendiğinde ikinci resmi çocuğun mutlu olduğu bir aile sahnesi olarak algılayan çocuklar her iki grupta da birinci sırayı almaktadır (Deney grubunda %37.7, kontrol grubunda %51.5). Deney grubunda ikinci sırayı (%33.1) aile sahnesi olup olmadığını belirtmeyenler alırken, kontrol grubunda çocuğun mutsuz olduğu bir aile sahnesi olarak algılayan çocuklar ikinci sırayı (%34.6) almaktadır. Deney grubunda en küçük grubu (%29.2) çocuğun mutsuz olduğu bir aile sahnesi olarak tanımlayan çocuklar oluştururken, kontrol grubunda ise en küçük grubu aile sahnesi olup olmadığını belirtmeyen grup oluşturmaktadır (%13.9).

Deney ve kontrol gruplarına alınan çocukların yaptığı yaramazlık ve cezalandırılma derecesine göre dağılımları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Yaptığı Yaramazlık ve Aldığı Cezalara Göre Dağılımları.

Cinsiyet	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Aldığı Cezalar				
Çocuk zaten uslu, cezalandırılmıyor	13	10.0	9	6.9
Yaramazlık ve hafif ceza	18	13.9	43	33.1
Yaramazlık ağır ceza dayak	84	64.6	66	50.8
Yaramazlık var, ceza belli değil	15	11.5	12	9.2
Toplam	130	100.0	130	100.0

$\chi^2=13.466$ $p<0.05$ önemli

Tablo 11 incelendiğinde ikinci resimdeki çocuğun ağır ceza ve dayakla cezalandırıldığını belirten çocuklar deney grubunda örneklemin %64.6'sını oluştururken, kontrol grubunda %50.8'ini oluşturmaktadırlar. Resimdeki çocuğun hafif cezalarla cezalandırıldığını belirten çocuklar deney grubunda örneklemin %13.9'unu oluştururken, kontrol grubunda %33.1'ini oluşturmaktadır. Resimdeki çocuğun cezalandırılmadığını belirten çocuklar deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu oluşturmaktadır (Deney grubunda %10.0, kontrol grubunda %6.9).

Örnekleme seçilen çocukların cinsiyetleri ile anne ve babanın çocuğa karşı sevgisini algılamalarına göre çapraz dağılımları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların İkinci Resimdeki Anne ve Babanın Çocuğa Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.

	DENEY GRUBU						KONTROL GRUBU					
	Erkek		Kız		Toplam		Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Daima severler	21	27	18	34	39	30.0	34	52	41	63	75	57.7
Pek sevmeyenler	18	23	12	23	30	23.1	13	20	13	20	26	20.0
Bazen severler	38	50	23	43	61	46.9	18	28	11	17	29	22.3
Toplam	77	100	53	100	130	100.0	65	100	65	100	130	100.0

$x^2=23.031$ $p<0.05$ önemli $x^2_{EE}=10.079$ $p<0.05$ önemli

$x^2=5.837$ $p<0.05$ önemli $x^2_{KK}=12.146$ $p<0.05$ önemli

Tablo 12 incelendiğinde anne-babanın çocuğu bazen sevdiğini belirten çocuklar deney grubunda örneklemin %46.9'unu oluştururken, kontrol grubunda %22.3'ünü oluşturmaktadır. Anne-babanın çocuğu daima sevdiğini belirten çocuklar kontrol grubunda örneklemin %57.7'sini oluştururken, deney grubunda %30.0'ını oluşturmaktadır. Anne-babanın çocuğu pek sevmeyeni belirten çocuklar her iki grupta da en son sırayı almaktadır. (Deney grubunda %23.1, kontrol grubunda %20.0).

Deney ve kontrol grubuna alınan çocukların ikinci resimdeki çocuğun anne-babasına karşı sevgisini algılamalarına göre dağılımları tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların İkinci Resimdeki Çocuğun Anne-Babasına Karşı Sevgisini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Çocuğun Anne-Babasına Karşı Sevgisi	DENEY GRUBU		KONTROL GRUBU	
	Sayı	%	Sayı	%
Daima sever	70	53.9	87	66.9
Pek sevmez	9	6.9	13	10.0
Bazen sever	48	36.9	17	13.1
Cevapsız	3	2.3	13	10.0
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$x^2 = 23.602 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

Tablo 13 incelendiğinde çocuğun anne-babasını daima sevdiğini belirten çocuklar her iki grupta da en büyük yüzdeyi oluşturmaktadırlar (Deney grubunda % 53.9, kontrol grubunda % 66.9). Çocuğun anne-babasını bazen sevdiğini belirten çocuklar ise deney ve kontrol gruplarında ikinci sırayı almaktadırlar (Deney grubunda % 36.9, kontrol grubunda % 13.1). Deney grubunda çocuğun anne babasına karşı sevgisi konusunda cevapsız kalan çocuklar en küçük grubu oluşturmaktadırlar (%2.3). Kontrol grubunda ise çocuğun anne-babasını pek sevmediğini belirten grup ile cevapsız kalan grup aynı yüzde ile en küçük grubu oluşturmaktadırlar (% 10.0).

Deney ve Kontrol grubuna seçilen çocukların üçüncü resimdeki anne-babanın çocuklara karşı sevgisini algılamalarına göre dağılımları Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Üçüncü Resimdeki Anne ve Babanın Çocuklara Karşı Sevgilerini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Anne-Babanın Çocuklara Karşı Sevgisi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Bebeği daha çok sevenler	69	53.1	85	65.4
Bebeği daha çok sevenler ama o küçük	5	3.9	19	14.6
Eşit sevenler	54	41.5	14	10.8
Cevapsız	2	1.5	12	9.2
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$X^2 = 40.500 \quad P < 0.05 \text{ önemli,}$$

$$X^2 = 9.246 \quad P < 0.05 \text{ önemli,}$$

$$X^2 = 4.952 \quad P < 0.05 \text{ önemli.}$$

Tablo 14 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarında çocukların çoğunluğu üçüncü resimdeki anne ve babanın bebeği daha çok sevdiğini belirtmişlerdir (Deney grubunda % 53.1, kontrol grubunda % 65.4). Deney grubunda ikinci sırayı anne-babanın çocukları eşit sevdiğini belirten çocuklar alırken (% 41.5), kontrol grubunda ikinci sırayı anne-babanın bebeği daha küçük olduğu için sevdiklerini belirten çocuklar almaktadır (% 14.6). Deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu anne-babanın hangi çocuğu daha çok sevdiğini belirtmeyen çocuklar oluşturmaktadır. (Deney grubunda % 15, kontrol grubunda % 9.2).

Tablo 14'de bir gözde gözlenen frekans 5'den küçüktür, ancak aynı gözde beklenen frekans 5'den büyük bulunmuştur. Bu

nedenele verilere χ^2 analizi uygulamakta bir sakınca görülmemiştir.

Örnekleme seçilen çocukların üçüncü resimdeki çocuğun duygu ve düşüncelerini algılamalarına göre dağılımları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Üçüncü Resimdeki Çocuğun Duygu ve Düşüncelerini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Çocuğun duygu ve düşünceleri	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Çocuk bebeği sever	40	30.8	9	6.9
Çocuk bebeği sevmez, kıskanır	9	6.9	51	39.2
Mühpem	4	3.1	9	6.9
Çocuk bebeği sever, kıskanır	16	12.3	28	21.6
Çocuk sevilmediğini düşünür	30	23.1	13	10.0
Bebeği sever, ilgilenir	22	16.9	10	7.7
Cevapsız	9	6.9	10	7.7
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 65.424 \quad P < 0.05 \text{ önemli,}$$

$$\chi^2 = 35.437 \quad P < 0.05 \text{ önemli,}$$

$$\chi^2 = 28.705 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

Tablo 15'de üçüncü resimdeki çocuğun bebeği sevdiğini belirten, çocuklar deney grubunda örneklemin en büyük grubunu oluştururken (% 30.8) kontrol grubunda çocuğun bebeği sevmeyip, kıskandığını belirten çocuklar en büyük grubu oluşturmaktadır (% 39.2). Deney grubunda ikinci büyük grubu çocuğun sevilmediğini

belirten çocuklar oluştururken (% 23.1), kontrol grubunda, çocuğun bebeği sevip kışkırdığını belirten çocuklar ikinci sırayı almaktadır (% 21.6). Her iki grupta da en son sırayı resimdeki çocuğun duygularını açıkça belirtmeyen çocuklar en son sırayı almaktadır (Deney grubunda % 3.1, kontrol grubunda % 6.9).

Örnekleme seçilen çocukların dördüncü resimdeki çocuğun yalnızlık nedenlerini algılamalarına göre dağılımları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Yalnızlık Nedenini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Çocuğun yalnızlık Nedeni	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaramazlık yaptı cezalı	37	28.5	80	61.5
Onu evde bıraktılar	42	32.8	21	16.2
Evde kimse yok çocuk kapıda	8	6.1	2	1.5
Çocuk yalnız kalmak istedi	17	13.1	13	10.0
Orijinal	11	8.5	3	2.3
Anne ve Baba öldü veya çocuğu terketti	15	11.5	11	8.5
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 32.123 \quad P < 0.05 \text{ önemli.}$$

Tablo 16 incelendiğinde, deney grubunda çocuğun evde bırakıldığını belirten çocuklar en büyük grubu oluştururken (% 32.3), kontrol grubunda ikinci sırayı almaktadırlar (% 16.2). Kontrol grubunda çocuğun cezalı olduğunu belirten çocuklar en büyük grubu oluştururken (% 61.5), deney grubunda ikinci büyük grubu oluşturmaktadırlar (% 28.5). Deney ve kontrol grubunda

en küçük grubu evde kimsenin bulunmayıp, çocuğun dışarda olduğunu belirten çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda % 6.1, kontrol grubunda % 1.5).

Tablo 16 da iki gözde gözlenen değer 5'den küçük olmakla birlikte, beklenen değerler 5'den büyük bulunmuştur. Bu nedenle verilere X^2 analizi uygulamada bir sakınca görülmemiştir.

Örnekleme seçilen çocukların dördü resimdeki çocuğun düşüncesini algılamalarına göre dağılımları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Düşüncesini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Çocuğun Düşüncesi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaramazlık yaptı, pişman	10	7.7	38	29.2
Arkadaşına kızmış	2	1.5	9	6.9
Ağlıyor, üzgün, düşünüyor	27	20.9	31	23.9
Anne-babayı bekliyor	30	23.1	21	16.2
Anne-babaya kızgın	5	3.8	12	9.2
Anne-babayı düşünüyor	35	26.9	7	5.4
Evden gitmeyi düşünüyor	5	3.8	10	7.7
Orijinal	10	7.7	2	1.5
Belirsiz	6	4.6	-	-
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$X^2 = 44.973 \quad P < 0.05 \quad \text{önemli}$$

$$X^2 = 27.201 \quad P < 0.05 \quad \text{önemli}$$

$$X^2 = 14.816 \quad P < 0.05 \quad \text{önemli}$$

Tablo 17 incelendiğinde deney grubunda en büyük grubu dördüncü resimdeki çocuğun anne-babasını düşündüğünü belirten çocuklar oluşturmaktadır (% 26.9). Kontrol grubunda ise en büyük grubu çocuğun yaramazlık yaptığını ve pişman olduğunu belirten çocuklar oluşturmaktadır (% 29.2). Deney ve kontrol grubunda ikinci sırayı çocuğun üzgün olduğunu ve ağladığını belirten çocuklar almaktadır (Deney grubunda % 20.9, kontrol grubunda % 23.9). Deney grubunda en son sırayı çocuğun arkadaşına kızgın olduğunu belirten grup alırken (% 1.5), kontrol grubunda resimle ilgili orjinal bir öykü anlatan grup almaktadır (% 1.5).

Tablo 17 de deney grubunda çocukların altı tanesinin resimdeki çocuğun düşüncesini belirtmemesi gerekçesi ile istatistik işlemlerde N = 124 alınmıştır.

Deney ve kontrol grubuna alınan çocukların dördüncü resim için anlattıkları hikayelerde anne-babanın bulunduğu yere göre dağılımı Tablo 18 de verilmiştir.

Tablo 18: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimde Ebeveynin Bulunduğu Yeri Algılamalarına Göre Dağılımları.

Ebeveynin Nerede Olduğu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Evde	44	33.9	57	43.8
Evde değil, işte, gezmede, pazarda	61	46.9	52	40.0
Terketmişler, ölmüşler	25	19.2	13	10.0
Cevapsız			8	6.2
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 5.931$$

P > 0.05 önemsiz

Tablo 18 de deney grubunda örneklemin % 46.9'unu kontrol grubunda % 40.0'ı ebeveynin evde bulunmadığını belirten gruplar oluşturmaktadır. Deney grubunda örneklemin % 33.9'unu, kontrol grubunda % 43.8'ini ebeveynin evde bulunmadığını belirten grup oluşturmaktadır. Deney grubunda örneklemin % 19.2'ni, kontrol grubunda örneklemin % 10.0'unu ebeveynin öldüğünü yada terkettiğini belirten grup oluşturmaktadır.

Tablo 18 de kontrol grubunda deneklerin sekiz tanesinin ebeveynin nerede olduğunu belirtmemeleri nedeni ile istatistik işleminde N = 122 alınmıştır.

Örnekleme seçilen çocukların dördüncü resimdeki çocuğun yalnızlık süresini algılamalarına göre dağılımları Tablo 19 da verilmiştir.

Tablo 19: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Dördüncü Resimdeki Çocuğun Yalnızlık Süresini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Yalnızlık süresi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Kısa	36	27.7	107	82.3
Uzun	77	59.2	14	10.8
Belli Değil	17	13.1	9	6.9
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 81.328 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

$$\chi^2 = 16.524 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

Tablo 19 incelendiğinde deney grubunda örneklemin çoğunluğunu çocuğun yalnızlık süresinin uzun olduğunu belirten grup oluşturmaktadır (% 59.2). Kontrol grubunda ise örneklemin çoğun-

luğunu çocuğun yalnızlık süresinin kısa olduğunu belirten grup oluşturmaktadır (% 82.3). Deney grubunda örneklemin % 27.7 si çocuğun yalnızlık süresinin kısa olduğunu belirtirken, kontrol grubunda örneklemin % 10.8 i çocuğun yalnızlık süresinin uzun olduğunu belirtmişlerdir. Her iki grupta da en son sırayı çocuğun yalnızlık süresini belirtmeyen grup almaktadır (Deney grubunda % 13.1, kontrol grubunda % 6.9).

Örnekleme alınan çocukların beşinci resimdeki sahneyi algılamalarına göre dağılımları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Dağılımları.

Resimdeki Sahne	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Tehlikeli	53	40.8	43	33.1
Tehlikeli değil	77	59.2	87	66.9
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 1.651 \quad P > 0.05 \text{ önemsiz}$$

Tablo 20 de deney ve kontrol gruplarında örneklemin çoğunluğunu beşinci resimdeki sahnenin tehlikeli olmadığını belirten grup oluşturmaktadır (Deney grubunda % 59.2, kontrol grubunda % 66.9). Resimdeki sahnenin tehlikeli olmadığını belirten çocuklar deney grubunda örneklemin % 40.8 ini, kontrol grubunda örneklemin % 33.1 ini oluşturmaktadır.

Örnekleme seçilen çocukların beşinci resimdeki erkek ile çocuğun ilişkisini algılamalarına göre dağılımları Tablo 21 de gösterilmiştir.

Tablo 21: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Beşinci Resimdeki Erkek ile Çocuğun İlişkisini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Cinsiyet Erkek ile çocuğun ilişkisi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Baba çocuk ile oynuyor, ilgileniyor	78	60.0	59	45.4
Baba çocuğu istemiyor, sevmiyor, almıyor	8	6.2	28	21.5
Baba çocuğu dövüyor	17	13.1	27	20.8
Resimdeki erkek baba değil	16	12.3	14	10.8
Belirtilmemiş (müphem)	11	8.4	2	1.5
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 19.845 \quad P < 0.05 \text{ önemli.}$$

Tablo 21 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında en büyük grubu beşinci resimdeki babanın çocuk ile ilgilendiğini belirten çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda % 60.0, kontrol grubunda % 45.4). Deney grubunda ikinci sırayı babanın çocuğu dövdüğünü belirten grup alırken (% 13.1) kontrol grubunda ikinci sırayı, babanın çocuğu sevmediğini belirten grup almaktadır (% 21.5). Deney grubunda en küçük grubu babanın çocuğu istemediğini ve sevmediğini belirten çocuklar oluştururken (% 6.2), kontrol grubunda en küçük grubu baba çocuk ilişkisinin niteliğini belirtmeyen çocuklar oluşturmaktadır (% 1.5).

Tablo 21 de anlattıkları hikayelerde baba-çocuk ilişkisinin niteliğini belirtmeyen çocuklar istatistik işlemlerde değerlendirmeye alınmamıştır. Yapılan işlemlerde deney grubu için $N = 119$, kontrol grubu için $N = 128$ alınmıştır.

Tablo 21 de hiç bir gözde beklenen frekans 5 den küçük bulunmamıştır. Bu nedenle χ^2 analizi uygulamakta bir sakınca görülmemiştir.

Çocukların cinsiyetleri ile beşinci resimdeki kadın-erkek ilişkisini algılamalarına göre çapraz dağılımları Tablo 22 de verilmiştir.

Tablo 22: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Beşinci Resimdeki Kadın-Erkek İlişkisini Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.

Cinsiyet	Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%
Anne-Baba ilişkisi olumlu	20	20	40	30.8	43	38	81	62.3
Anne-baba ilişkisi olumsuz	27	15	42	32.3	17	18	35	26.9
Belirtilmemiş	30	18	48	36.9	5	9	14	10.8
Toplam	77	53	130	100.0	65	65	130	100.0

$$\chi^2 = 33.174 \quad P < 0.05 \text{ önemli} \quad \chi_{EE}^2 = 27.710 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

$$\chi_{KK}^2 = 7.718 \quad P < 0.05 \text{ önemli} \quad \chi^2 = 8.954 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

$$\chi_{EE}^2 = 9.226 \quad P < 0.05 \text{ önemli.}$$

Tablo 22 de deney grubunda örnekleme alınan çocukların çoğunluğu anlattıkları hikayelerde anne-baba ilişkilerinin niteliğini belirtmemişlerdir (% 36.9). Kontrol grubunda ise örnekleme seçilen çocukların çoğunluğu anne-baba ilişkilerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir (% 62.3). Deney ve kontrol gruplarında ikinci sırayı anne baba ilişkilerinin olumsuz olduğunu belirten grup almaktadır (Deney gruplarında % 32.3, kontrol grubunda % 26.9). Deney grubunda en son sırayı anne-baba ilişkilerinin olumlu olduğunu belirten çocuklar alırken (% 30.8), kontrol grubunda anne-baba ilişkisinin niteliğini belirtmeyen grup en son sırayı almaktadır (% 10.8).

Çocukların beşinci resimdeki anne ile çocuk ilişkisini algılamalarına göre dağılımları Tablo 23 de verilmiştir.

Tablo 23: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Beşinci Resimdeki Anne-Çocuk İlişkisini Algılamalarına Göre Dağılımları.

Anne-Çocuk İlişkisi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Olumlu	78	60.0	113	86.9
Olumsuz	16	12.3	11	8.5
Belirtilmemiş	36	27.7	6	4.6
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2 = 28.768 \quad P < 0.05 \quad \text{önemli.}$$

Tablo 23 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında örneklemin çoğunluğunu anne-çocuk ilişkisini olumlu olarak algılayan çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda % 60.0, kont-

rol grubunda % 86.9) Anne-çocuk ilişkisini olumsuz olarak algılayan çocuklar deney grubunda örneklemin % 12.3 ünü, kontrol grubunda % 8.5 ini oluşturmaktadırlar. Anne-çocuk ilişkisinin niteliğini belirtmeyen çocuklar deney grubunda örneklemin % 27.7 sini oluştururken, kontrol grubunda % 4.6 sını oluşturmaktadırlar.

Deney ve Kontrol gruplarına seçilen çocukların cinsiyetleri ile altıncı resimdeki sahneyi algılamalarına göre çapraz dağılımları Tablo 24 de verilmiştir.

Tablo 24: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Altıncı Resimdeki Sahneyi Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.

Cinsiyet Resimdeki sahne	Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%
Tehlikeli	50	31	81	62.3	22	26	48	36.9
Tehlikeli değil	27	22	49	37.7	43	39	82	63.1
Toplam	77	53	130	100.0	65	65	130	100.0

$$X^2 = 16.754 \quad P < 0.05 \quad X_{EE}^2 = 13.629 \quad P < 0.05 \text{ önemli}$$

$$X_{KK}^2 = 3.997 \quad P < 0.05 \text{ önemli.}$$

Tablo 24 de altıncı resimdeki sahneyi tehlikeli olarak algılayan kız ve erkek çocuklar deney grubunda örneklemin % 62.3 ünü, kontrol grubunda % 36.9 unu oluşturmaktadır. Anlattıkları hikayelerde resimdeki sahnenin tehlikeli olmadığını belirten kız ve erkek çocuklar deney grubunda örneklemin % 37.7 sini kontrol grubunda ise % 63.1 ini oluşturmaktadır.

Örnekleme seçilen çocukların altıncı resimdeki erkeği algılamalarına göre dağılımları Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimdeki Erkeği Algılamalarına Göre Dağılımları.

Resimdeki Erkek	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Baba	105	80.8	113	86.9
İyi bir yabancı	5	3.8	5	3.9
Kötü bir yabancı	20	15.4	12	9.2
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2=2.744 \quad P > 0.05 \text{ önemsiz}$$

Tablo 25'de deney ve kontrol gruplarında örneklemin çoğunluğunu altıncı resimdeki erkeği baba olarak algılayan çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %80.8, kontrol grubunda %86.9). Deney ve kontrol gruplarında ikinci sırayı resimdeki erkeği kötü bir yabancı olarak algılayan çocuklar almaktadır (Deney grubunda %15.4, kontrol grubunda %9.2). Deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu resimdeki erkeği iyi bir yabancı olarak algılayan çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %3.8, kontrol grubunda %3.9).

Deney ve kontrol gruplarına alınan çocukların altıncı resimdeki çocuğun annesinin bulunduğu yere göre dağılımları Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimdeki Çocuğun Annesinin Bulunduğu Yere Göre Dağılımları.

Anne Nerede	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	96	73.8	112	86.2
Yok, öldü, terketti	28	21.6	13	10.0
Belirtilmemiş	6	4.6	5	3.8
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$X^2=3.404 \quad P>0.05 \text{ önemsiz}$$

Tablo 26 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarında en büyük grubu resimdeki çocuğun annesinin olduğunu belirten çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %73.8, kontrol grubunda %86.2). Deney ve kontrol gruplarında ikinci büyük grubu resimdeki çocuğun annesinin olduğunu ve terkettiğini belirten çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %18.5, kontrol grubunda %6.9). Deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu resimdeki çocuğun annesinin olup olmadığını belirtmeyen çocuklar oluşturmaktadır (Deney grubunda %4.6, kontrol grubunda %3.8).

Örnekleme seçilen çocukların altıncı resimdeki annenin çocuğa karşı tutumunu algılamalarına göre dağılımları Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Altıncı Resimde Annenin Çocuğa Karşı Tutumunu Algılamalarına Göre Dağılımları.

Annenin Çocuğa Karşı Tutumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Belli değil	67	51.5	37	28.5
Teselli, tasvip ve eden anne	15	11.5	56	43.1
Tasvip etmeyen anne	34	26.2	7	5.4
Ceza veren anne	7	5.4	5	3.8
Koruyucu anne	7	5.4	25	19.2
Toplam	130	100.0	130	100.0

$\chi^2=35.782$ $P<0.05$ önemli

$\chi^2=20.346$ $P<0.05$ önemli

$\chi^2= 7.153$ $P<0.05$ önemli

Tablo 27 incelendiğinde, deney grubunda en büyük grubu annenin bebeğe karşı tutumunu belirtmeyen çocuklar oluşturmaktadır(%51.5). Kontrol grubunda ise annenin teselli eden, tasvip eden anne olduğunu belirten çocuklar en büyük grubu oluşturmaktadır(%43.1). Deney grubunda ikinci sırayı resimdeki annenin tasvip etmeyen anne olduğunu belirten grup alırken(%26.2), kontrol grubunda ikinci sırayı annenin bebeğe karşı tutumunu belirtmeyen grup almaktadır. Resimdeki annenin ceza veren anne olduğunu ve koruyucu anne olduğunu belirten gruplar deney grubunda en küçük grubu oluşturmaktadır.(Ceza veren anne %5.4,koruyucu anne%5.4). Kontrol grubunda ise resimdeki annenin tutumunun ceza veren anne olduğunu belirten grup en son sırayı almaktadır(%3.8).

Deney ve kontrol grubuna seçilen çocukların cinsiyetleri ile yedinci resimdeki anne-babanın ne yaptığını algılamalarına göre çapraz dağılımları Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Cinsiyetleri ile Yedinci Resimdeki Anne-Babanın Yaptığı Eylemi Algılamalarına Göre Çapraz Dağılımları.

Anne-Baba Ne Yapıyor	Cinsiyet Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%	Erkek Sayı	Kız Sayı	Toplam Sayı	%
Kavga ediyorlar	21	15	36	27.7	29	34	63	48.5
Tartışıyorlar	22	9	31	23.8	25	21	46	35.4
Konuşuyorlar	34	29	63	48.5	11	10	21	16.7
Toplam	77	53	130	100.0	65	65	130	100.0

$$x^2=30.535 \quad P<0.05 \quad P<0.05 \text{ önemli} \quad x_{EE}^2=11.684 \quad P<0.05 \text{ önemli}$$

$$x_{KK}^2=20.414 \quad P<0.05$$

Tablo 28'de anne-babanın konuştuğunu belirten çocuklar deney grubunda örneklemin %48.5'ini oluştururken kontrol grubunda örneklemin %16.1'ini oluşturmaktadır. Anne-babanın kavga ettiğini belirten çocuklar deney grubunda örneklemin %27.7'sini oluştururken, kontrol grubunda %48.5'ini oluşturmaktadır. Anne-babanın tartıştığını belirten çocuklar ise deney grubunda örneklemin %23.8'ini oluştururken, kontrol grubunda %35.4'ünü oluşturmaktadır.

Deney ve Kontrol grubuna seçilen çocukların yedinci resimde anne-baba arasında geçen konuyu algılamalarına göre dağılımları tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların Anne-baba Arasında Geçen Konuyu Algılamalarına Göre Dağılımları.

Cinsiyet Ne Hakkında	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Genel	21	16.1	43	33.1
Maddi Durum	11	8.5	56	43.1
Çocuk Hakkında (Genel, yaramazlık, sağlık)	95	73.1	29	22.3
Cevapsız	3	2.3	2	1.5
Toplam	130	100.0	130	100.0

$$\chi^2=72.912 \quad P<0.05 \text{ önemli}$$

$$\chi^2= 4.765 \quad P<0.05 \text{ önemli}$$

Tablo 29 incelendiğinde deney grubunda birinci sırayı anne-babanın çocuk hakkında konuştuğunu belirten grup almakta iken (%73.1), kontrol grubunda birinci sırayı anne-babanın maddi durum hakkında konuştuğunu belirten grup almaktadır(%43.1). Deney ve kontrol gruplarında ikinci sırayı anne-babanın genel konularda konuştuğunu belirten grup almaktadır(Deney grubunda %16.1, kontrol grubunda %33.1). Deney ve kontrol gruplarında en küçük grubu anne-baba arasında geçen konuyu cevapsız bırakan çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 29'da istatistik işlemler hesaplanırken cevap-
sız maddesinin sonucu etkilememesi bakımından örneklemden
çıkarılmış, deney grubu için N=127, kontrol grubu için N=
128 olarak alınmıştır.

Deney ve kontrol grubuna seçilen çocukların yedinci
resimdeki çocuğun düşüncesini algılamalarına göre dağılım-
ları tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: Deney ve Kontrol Gruplarına Seçilen Çocukların
Yedinci Resimdeki Çocuğun Düşüncesini Algılama-
larına Göre Dağılımları.

Çocuğun Düşüncesi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Endişeli,üzgün anne-babayı düşü- nüyor.	47	36.2	80	61.5
Ebeveyni eleşti- riyor,çare arıyor	27	20.8	21	16.2
Dinliyor,düşünü- yor,tepki yok	18	13.8	25	19.2
Anlamıyor,konu- şulanları merak ediyor	20	15.4	4	3.1
Belirsiz	18	13.8	-	-
Toplam	130	100.0	130	100.0

$X^2=20.62$ $P<0.05$ önemli

Tablo 30 incelendiğinde yedinci resimdeki çocuğun en-
dişeli, üzgün olduğunu belirten grup, deney ve kontrol grup-
larında örneklemin çoğunluğunu oluşturmaktadır (Deney grubun-
da %36.2, kontrol grubunda %61.5). Deney grubunda ikinci

büyük grubu çocuğun ebeveyni eleştirip, çare aradığını belirten grup oluşturmaktadır (%20.8). Resimdeki çocuğun düşünüp tepki vermediğini belirten çocuklar kontrol grubunda ikinci sırayı alırken (%19.2), deney grubunda en sırayı almaktadırlar (%13.8). Kontrol grubunda ise enson sırayı resimdeki çocuğun koşulanları merak ettiğini belirten çocuklar almaktadır. (%3.1).

Tablo 30'da deney grubunda çocukların onsekiz tanesi anlattıkları öykülerde çocuğun düşüncesini belirtmemişlerdir. Sonuçları etkilememesi bakımından bu grup örneklemden çıkarılmış deney grubu için N=112 alınmıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırma, Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan altı çocuk yuvasında kalan ve gecekondü bölgesinde ailesi yanında yaşayan dokuz-on yaş gruplarındaki çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasında fark olup olmadığını saptamak amacıyla yapılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilen 130 korunmaya muhtaç çocuk araştırma örnekleme seğilmiştir. Örnekleme oluşturan çocukların aile ilişkilerini ne şekilde algıladıklarını belirlemek amacı ile "Aile Tutumları Testi" uygulanmıştır. Elde edilen veriler tablolara dönüştürülmüştür. Yapılan Chi-kare(X^2) analizi sonucu deney ve kontrol gruplarının aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasındaki farkın önemli olduğu bulunmuştur.

Örnekleme çıkan çocukların cinsiyetleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Deney grubunda bulunan çocukların %59.2'si erkek çocuklardan oluşmaktadır. Bu bulgular deney grubunda bulunan çocukların çoğunluğunu erkek çocukların oluşturduğunu göstermektedir. Tablo 1'de kontrol grubunda kız ve erkek çocukların eşit sayıda bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 2'de örnekleme çıkan çocukların yaşlara göre dağılımını gösterilmiştir. Deney grubunda çocukların %49.2'si dokuz yaş, %50.8'i on yaşındadır. Kontrol grubunda ise dokuz ve on yaş gruplarında bulunan çocuklar eşit sayıdadır.

Tablo 3'de deney grubuna seçilen çocukların %30.0'unun iki kardeş, kontrol grubuna seçilen çocukların %30.8'inin

dört kardeş olduğu görülmektedir. Deney grubunda bulunan çocuklardan iki kardeş olan grubun en büyük grubu oluşturması bu grupta bulunan çocukların ebeveyninin aile planlaması yöntemlerini uyguladıkları şeklinde yorumlanmamalıdır. Bu bulgu korunmaya muhtaç çocukların ailelerinin parçalanması ve dağılmasından kaynaklanmaktadır. Kontrol grubunda bulunan çocuklarda en büyük grubu dört kardeş olan çocukların oluşturması gecekondü bölgelerinde doğum kontrol yöntemlerinin yaygın olarak kullanılmadığını ve ailelerin çok çocuk sahibi olduklarını göstermektedir.

Tablo 4 deney grubunda bulunan çocukların bakım altına alınış nedenlerini göstermektedir. Deney grubunda bulunan çocukların çoğunluğunun (%30.8) anne veya babası olduğu halde sağlık durumu, ekonomik koşullar ve diğer nedenlerle çocuğuna bakamadığı görülmektedir. Tablo 5'de deney grubunda anne ve babası hayatta olan çocukların çoğunlukta olduğu görülmektedir(%53.8). Her iki ebeveynide bulunmayan çocuklar en küçük grubu oluşturmaktadır(%6.9).

Tablo 4 ve 5' den elde edilen bulgular toplumumuzda; işsizlik oranının yüksek olması, ailelerin işsizlik sigortası yardımı almamaları, herhangi bir sosyal güvencelerinin bulunmaması, çok çocuk sahibi olma gibi nedenlerle çocuklarına bakamadıkları ve kurumlara verdikleri sonucunu çıkarabiliriz.

Tablo'dan elde edilen verilere göre deney grubunda çocukların çoğunluğunun hiçbir yakını ile görüşmediği saptanmıştır. Bu grupta bulunan çocukların terkedilmiş, gayri-meşru her iki ebeveyni de bulunmayan, yada ebeveyni bulunup, sağlık yada tutukluluk nedenleri ile ebeveyni ile görüşemeyen çocukları oldukları düşünülmektedir.

Tablo 7'de kontrol grubunda resimdeki kadını anne olarak algılayan çocukların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubunda bulunan çocuklar %35.7 oranında resimdeki anne-bebek ilişkisini algılayamamışlardır. Resimdeki anneyi algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur. Deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri, aynı şekilde deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları resimdeki kadını algılama yönünden fark önemli bulunmuştur. Rosendal ve Wells(1983) tarafından ebeveyn kaybının uzun süreli etkileri konusunda yaptıkları araştırma bulguları da bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Rosendal ve Wells anne ve babası olan çocuklarla, anne ve babası olmayan çocukları karşılaştırdığında, annesiz, babasız çocukların anne, baba, aile, evlilik kavramlarını daha az kullandıklarını ortaya çıkarmıştır(55).

Tablo 8'de annenin bebeğe karşı tutumu konusunda cevapsız kalan çocukların oranı kontrol grubundan yüksek bulunmuştur. Kontrol grubunda ise resimdeki anneyi koruyucu anne olarak algılayan çocuklar çoğunluktadır. Deney grubu ile kontrol grubu arasında annenin tutumunu algılama yönünden

fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur.

Tablo 9'da kontrol grubunda annenin bebeği sevdiğini belirten çocukların oranı deney grubundan daha yüksek bulunmuştur. Deney grubunda annenin bebeğe karşı sevgisi konusunda cevapsız kalan çocukların oranı kontrol grubundan yüksek bulunmuştur. Deney ve kontrol grubu arasındaki annenin bebeğe karşı sevgisini algılama yönünden fark önemli bulunmuştur.

Tablo 7,8,9'dan elde edilen bu sonuçlara göre anne-bebek ilişkisini algılama yönünden aile yanında kalan çocuklarla kurum çocukları arasındaki farkın önemli olduğu saptanmıştır. Yaş, sosyo-ekonomik düzey, aile ilişkilerini algılamayı etkileyebilecek diğer koşullar kontrol edildiğinden iki grup arasındaki farkın kurum bakımından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Bebeklik döneminde çocuğun ihtiyacı olan teketek yakın ilgi ve sevgi ilişkisini sağlamak kurumlarda güç olmaktadır. Bakıcı sayısının yetersizliği, bir çocukla birden fazla bakıcının ilgilenmesi, kişisel özellikleri ve aldıkları formasyonla ilgili olarak farklı bakım yöntemleri uygulamaları, bebeğin bakımını severek, isteyerek değil görev olduğu için yapmaları bebeğin ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılanamamasında bir grup etken olarak düşünülebilir. Kurumlarda yetişen çocukların bebeklik döneminde yaşadıkları anne yoksunluğu gelecekte çocukların tüm yönlerden gelişimlerini etkilemektedir. Bohman ve Sigvardson(1978)'a göre kurum bakımı çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Araştırmacılar tarafından 1978 yılında İsveç'te

yapılan bir çalışmada bebekliğinden beri çocuk bakım yuvalarında kalan çocukların sosyal ve zihinsel gelişimlerinde kurum bakımının olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır(56).

Tablo 11'de deney grubunda bulunan çocuklar yaramazlık yaptıklarında ağır ceza ve dayakla, kontrol grubunda bulunan çocuklar ise daha hafif cezalarla cezalandırıldıklarını belirtmişlerdir. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Çok sayıda çocuğun bulunduğu kurumlarda yaşayan çocuklar grup yaşamının getirdiği çok sayıda kurallara uymak zorunda kalmaktadırlar. Diğer yandan küçük yaştan beri kurumda kalan çocuklarda ise anti-sosyal ve saldırgan davranışların yüksek oranda görüldüğü uzmanlar tarafından belirtilmektedir(2,26,28,29). Bu tür ortak davranış özellikleri gereği çocuklar kurallara uyamamakta ve bireysel sorunlarının kökenine inilemeden ceza görmektedirler. Bu tür cezalandırmanın ise davranışı düzeltme yönünde hiçbir olumlu etkisi görülememekte ve daha ağır cezalandırma yöntemleri denenmektedir. Tablo 11'deki sonuçlar bu görüşü desteklemektedir.

Tablo 12 ve 13 anne-babanın çocuğa-çocuğun anne ve babasına karşı sevgisini göstermektedir. Deney grubu ve kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızlarının, deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkeklerinin, anne baba çocuk arasındaki sevgi ilişkisini farklı algıladıkları saptanmıştır ($P < 0.05$). Gecekondu böl-

gesinde ailesi yanında yaşayan çocuklar ailedeki ekonomik sorunlar, fiziksel koşulların yetersizliği yanında aile ilişkileri ile ilgili sorunlara karşın ebeveynlerinin kendisini sevdiğini bilmekte ve kendisini güven içinde hissetmektedir. Bu nedenle aile yanında kalan çocuklar ebeveynlerin çocuğu, çocuğun da ebeveynleri her zaman sevdiği maddesinde yoğunlaşmakta oldukları düşünülebilir. Çocuk yuvalarında yaşayan çocuklar ise anne-babası tarafından istenmeyen , terk edilen ve sağlık ve ekonomik nedenlerle kuruma bırakılan, anne baba sevgisinden yoksun kalan çocuklardır. Çocukların ebeveynleri için "beni sevseydi bırakmazdı" düşüncesi içinde olmaları onları bazen sever maddesine yöneltmiş olabilir. Kurum çocukları kendilerini kuruma bırakan ebeveynlerine karşı gelişkili duygular yaşamaktadırlar. Çocuklar ebeveynlerine olan sevgi ve bağlılıklarını devam ettirmek istemekte, aynı zamanda kendisini kuruma bırakması nedeni ile düşmanlık duymaktadırlar. Çocukların yaşadıkları bu gelişkili duygular onların ebeveynlerini bazen severler maddesinde yoğunlaşmalarına neden olabilir.

Tablo 14 ve 15'de kardeşler arası rekabet kıskançlık ve sevgi ilişkileri işlenmiştir. Kontrol grubunda bulunan çocuklar, kardeşlerinin daha çok sevildiğini kendilerinde kardeşlerini sevmedikleri ve kıskandıklarını ifade etmişlerdir. Deney grubundaki çocuklar ise kardeşlerini sevdiklerini belirtmişlerdir. Liberman (1979) da bu fikri desteklemektedir. Korunmaya muhtaç çocuklar için kardeş çok önemli bir destektir. Kardeşler dağılmış aileden kalan parçalarıdır ve çocuklar için birbirlerine ait olma duygusunu yaşama-

ları açısından önemli bir destektir(11). Bu nedenle aynı kurumda olan veya başka kurumlarda olan kardeşler birbirlerine sevgi ve bağlılıklarını devam ettirmektedirler. Anne babanın sevgisini paylaşmaları söz konusu olmadığından kurum çocuklarında kardeşlerarası rekabet ve kıskançlık durumu da ortaya çıkmamaktadır.

Tablo 16,17,18,19'da çocuğun yalnızlık duygusuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Ailesi yanında kalan çocuklar resimdeki çocuğun yaramazlık yaptığı için yalnız olduğunu yalnızlık süresinin kısa olduğunu belirtmişlerdir. Kurum çocukları ise anlattıkları öykülerde çocuğun evde bırakıldığını, evde kimsenin bulunmadığını, anne-babasının öldüğünü yada onu terkettiğine ilişkin öyküler anlatmışlardır. Deney grubu ile kontrol grubunun resimdeki çocuğun yalnızlığını algılama yönünden aralarındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Kurumda kalma ile resimdeki çocuğun yalnızlığını algılama arasında ilişki vardır. Çocuk yuvalarında kalan çocuklar ebeveynlerini kaybettiklerinden dolayı kendilerini yalnız hissetmektedirler. Bu nedenle resimdeki çocuğun yalnızlığını kendi yaşamları ile bağlantılı olarak anne-baba tarafından reddedilme yada terkedilme şeklinde algılamaktadırlar.

Tablo 21 ailesi yanında kalan çocuklar baba çocuk ilişkisini tanımlarken babanın çocuğu istemediğini, sevmediğini, almadığını belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde çok çocukluluk, babanın eve geç gelmesi, şehir dışında veya yurtdışında çalışması gibi nedenlerle baba her

çocukla ayrı ayrı ilgilenecek zaman bulamamaktadır. Toplumumuzda geleneksel olarak çocuklarla ilgilenmenin annenin görevi olması düşüncesinde babanın çocuklarla ilgilenmemesi yönünden bir etken olabilir.

Tablo 22'de yuvada kalan çocuklar arasında anne-baba arasındaki ilişkinin niteliğini belirtmeyen çocukların oranı yüksek bulunmuştur. Bu bulgu çocukların kurumlarda anne-baba ilişkisine tanık olmamalarından kaynaklanabilir. Kurum çocukları aile yada aileye benzer bir ortamda yaşamadıklarından aile ilişkileri konusunda fikir sahibi olmamaları da doğal karşılanabilir. Tablo 23'deki sonuçlarda bu bulguyu desteklemektedir. Yuvada kalma ile anne-bebek ilişkisinin niteliğini belirtmemesi arasındaki ilişki önemli bulunmuştur. Ancak bu bulgu uzun süre kurumda kalan, aileden çok küçük yaşta kopmuş olan çocuklar için doğru olabilir. Ailesi yanından kısa bir süre önce ayrılmış olan çocuklar, ailesi ile görüşebilen ve ailesi yanına izne giden çocuklar için durum daha farklı olabilir. Tablo 23'de deney grubunda bulunan çocukların %60.0'ı anne-çocuk ilişkisini olumlu olarak tanımlamışlardır. Bu durumun nedeni annelerin çocuklarını kuruma bırakmalarından dolayı duydukları suçluluk hissinden kurtulmak için çocuklara aşırı koruyucu, sevecen, sürekli ödül veren bir tutum içerisine girmeleri olabilir (Tablo 5'de görüldüğü gibi deney grubundaki çocukların %18.5'inin annesi hayatta, %53.8'inin hem annesi hem babası hayattadır. Bu bulgu ile deney grubundaki çocukların %72.3'ünün annesinin hayatta olduğu görülmektedir).

Anne-babanın bulunduğu aile ortamında yetişen çocuklar

anneyi, babadan daha olumlu terimlerle tanımlamaktadırlar Kagan ve Lemkin (1960)'e göre çocuklar anneyi daha sevecen, hoşgörülü, daha çok ödül veren bir yetişkin olarak algılamaktadırlar(57). Tablo 23'deki bulgular da bu görüşü desteklemektedir. Aile yanında kalan çocukların %86.9'u anne-çocuk ilişkisini olumlu olarak tanımlamışlardır.

Bakım yuvalarında kalan çocuklar ebeveynleri tarafından terkedilmeleri, reddedilmeleri, yada ebeveynlerinin birbirleri ile olan olumsuz ilişkilerine tanık olmaları sonucu kuruma bırakıldığında yetişkinlere karşı güven hissini kaybetmektedir. Tablo 24 ve 25'deki bulgular da bu görüşü desteklemektedir. Deney grubundaki çocuklar altıncı resimdeki sahneyi tehlikeli olarak algılamışlardır(%62.3). Resimdeki erkeği de baba olarak algılamışlardır. Bu sonuç çocuk yuvalarında kalan çocukların anababalarına karşı güvensiz olduklarını ve onlardan kendilerine bir tehlike gelebileceğini bekledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 26 ve 27'den elde edilen sonuçlardan deney ve kontrol grubu arasında annenin var olup olmadığını algılama yönünden fark önemsiz bulunmuştur($P>0.05$). Kuramsal olarak düşünüldüğünde deney grubundaki çocukların "anne yok, öldü, terketti" maddesinde yoğunlaşmaları beklenebilirdi ancak bu araştırmada Tablo 5'de görüldüğü gibi deney grubundaki çocukların %72.3'ünün annesi bulunmaktadır.

Tablo 27'de deney ve kontrol gruplarındaki çocukların çocuğun başına gelebilecek bir tehlikede annenin tutumunu algılama yönünden aralarındaki fark önemli bulunmuştur($P<0.05$).

Aile yanında kalan çocuklar annenin tutumunun teselli eden tasvip eden anne, koruyucu anne olduğunu belirtirken, deney grubundaki çocuklar çoğunlukla tasvip etmeyen anne olarak algılamışlar yada annenin tutumunu belirtmemişlerdir. Aile yanında kalan çocuklar kendilerini güvencede hissettiklerinden, karşılaştıkları tehlikeler de annenin kendilerini koruyabileceğini düşünmektedirler. Kurum çocukları annenin koruyuculuk ve desteğinden yoksun olduklarından, karşılaştıkları tehlikelerle kendi kendilerine mücadele etmek durumunda olduklarından tehlikeli durumlarda annenin kendilerini koruyabileceklerini düşünmemektedirler.

Aile ilişkilerinin temelini anne-baba arasındaki ilişkileri oluşturmaktadır. Anne-baba arasındaki anlaşmazlıklar, tartışmalar ve aile ilişkilerindeki diğer olumsuzluklar çocukları etkilemektedirler. Bulut (1983)'a göre anne-baba arasındaki anlaşmazlıklar olduğunda çocuklar anne-babanın ayrılacağını, kendilerinin korunmasız kalacağını düşünebilmekte, suçluluk duygusuna kapılabilmekte, güven duyguları sarsılmakta, anne-babanın sevgisinden kuşku duyabilmektedirler(16). Anne-baba ilişkilerinin bozuk olması yanında aile ilişkilerindeki bozukluk, ileri derecede yoksulluk baba veya annenin uzakta olması, hastalık ve ölümleri gibi durumlardan da kaynaklanabilmektedir. Güneysu'nun yaptığı bir araştırma bu görüşleri desteklemektedir. Araştırmada alt-sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların anne ve babaları tarafından daha az sevildikleri ve daha fazla cezalandırıldıklarını algıladıkları saptanmıştır(58).

Anne-baba çocuk ilişkilerinin algılanması ve bu ilişkilerin çocuğun uyumuna etkisi olup olmadığını inceleyen Serot ve Teevan(1961); çocuğun ailesi ile olan ilişkiyi algılamasının çocuğun uyumu üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır (59). Uluştekin(1984) ise yaptığı araştırmada reddeden ve kısıtlayan anababa tutumlarının çocuklarda ruh sağlıklarını bozucu etkilere sahip kapalı saldırganlık eğilimlerinin oluşmasına yol açtığını saptamıştır. Araştırma bulgularına göre alt sosyo-ekonomik düzeydeki annebabaların, üst-sosyo-ekonomik düzeydekilere göre daha reddedici ve kısıtlayıcı davranışlara sahip olduğu da ortaya konmuştur(6).

Greico'1983) tarafından okul çağıında kırk üç çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada, kırk üç çocuktan onyedisi tane sinin aile ve çocuk ilişkisi nedeni ile evden kaçtığı saptanmıştır. Bu nedenler arasında cezalandırılmaktan korkma, dayak ve otoriteyi dinlemek istememe gibi nedenler yer almaktadır (60).

Tablo 28,29,30'dan elde edilen bulgular da bu araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Gecekodu bölgesinde ailesi yanında kalan çocuklar resimdeki anne-babanın maddi durum konusunda kavga ettiklerini çocuğun endişeli ve üzgün olduğunu belirtmişlerdir. Deney grubundaki çocuklar ise resimdeki anne-babanın çocuk hakkında konuştuklarını, resimdeki çocuğun endişeli ve üzgün olduğunu ifade etmişlerdir.

Daha önce belirtildiği gibi bu araştırmanın sonuçlarına göre çocuk yuvalarında kalan çocuklarla, gecekondu

bölgesinde ailesi yanında yaşayan çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Kurumda kalan çocukların anne-babalarının yanlarında bulunmayı aile ilişkileri hakkındaki düşüncelerini etkilemektedir. Araştırmadan çıkan diğer bir sonuçta alt-sosyo-ekonomik düzeydeki aileleriyle birlikte yaşayan çocukların da aile içi sorunlardan büyük ölçüde etkilendiği ve onların da aileleri yanında korunmaya muhtaç olduklarıdır.

SONUÇ

Çocuk yuvalarında kalan ve gecekondü bölgesinde ailesi yanında yaşayan dokuz-on yaşlarındaki kız ve erkek çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasında fark olup olmadığını saptamak amacı ile bu çalışma yapılmıştır.

Araştırma örneğine 130 korunmaya muhtaç çocuk, 130 ailesi yanında kalan çocuk basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Araştırma örneğini oluşturan toplam 260 çocuğa Jackson'un Aile Tutumları Testi uygulanmıştır. Çocuk yuvalarında kalan ve ailesi yanında yaşayan çocukların aile bireyleri ve aile ilişkilerini algılamalarında fark olup olmadığı istatistik işlem sonucu saptanmıştır.

Yapılan khi-kare(X^2) analizi sonunda anne, baba, kardeş gibi aile bireylerini, anne ve babanın çocuğa karşı tutumlarını, çocuğun aile bireyleri ile ilişkilerini algılamaları yönünden kurumda kalan çocuklar ile aile yanında kalan çocuklar arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Örnekleme seçilen çocukların deney grubunda %59.2'si erkek, %40.8'i kız, kontrol grubunda ise yarısı kız(%50), yarısı erkektir(%50). Örnekleme oluşturan çocukların deney grubunda %49.2'si dokuz yaşında %50.8'i on yaşında, kontrol grubunda ise yarısı dokuz yaşında(%50), yarısı on yaşındadır (%50).

Araştırmaya alınan çocuklardan deney grubundaki çocuk-

ların %30'o'yu iki kardeş, kontrol grubunu oluşturan çocukların %30.8'i dört kardeştir.

Deney grubunda bulunan çocukların %30.8'inin koruma altına alınış nedeni, ebeveynlerden biri olmasına rağmen sağlık, ekonomik koşullar ve diğer nedenlerle bakamamasıdır. Deney grubunu oluşturan çocukların %53.8'inin her iki ebeveyni de hayatta, sadece %6.9'unun her iki ebeveynide yoktur.

Deney grubuna seçilen çocukların %27.7'si hiçbir yakını ile görüşmemektedir.

Birinci resimdeki anne-bebek ilişkisini algılamayan çocukların % oranı kontrol grubundan daha yüksek bulunmuştur. (Deney grubunda %35, kontrol grubunda %11.5). Kontrol grubunu oluşturan çocuklar çoğunlukla resimdeki anneyi çocuğunu seven (Tablo 9, %75.4) koruyucu anne (Tablo 8, %33.9) olarak algılamışlardır. Birinci resimdeki anne-bebek ilişkisini algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki farkın önemli olduğu saptanmıştır ($P < 0.05$). Birinci resimde bulunan kadını algılama yönünden deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları, deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri arasındaki fark önemli bulunmuştur. ($P < 0.05$)

İkinci resimde deney grubunda bulunan çocukların %64.6'sı resimdeki çocuğun ağır ceza ve dayak ile cezalandırıldığını belirtirken, kontrol grubunda bu oran %50.8'e düşmektedir. Resimdeki çocuğun hafif cezalar ile cezalandırıldığını belirten çocukların oranı deney grubunda %13.9 iken, kontrol grubunda bu oran %33.1'e yükselmektedir. Aile bireylerinin bir-

birlerine olan sevgisi incelendiğinde deney grubunda bulunan çocuklar anne-babanın çocuğu bazen sevdikleri maddesinde yoğunlaşırken (%46.9), kontrol grubunda bulunan çocuklar daima severler maddesinde yoğunlaşmışlardır(%57.7).Anne-babanın çocuğa karşı sevgisini algılama yönünden deney grubu kızları ile kontrol grubu kızları, deney grubu erkekleri ile kontrol grubu erkekleri arasındaki fark önemli çıkmıştır($P<0.05$).

Kardeş kıskançlığını yansıtan üçüncü resimde kontrol grubunda bulunan çocuklar, çoğunlukla resimdeki çocuğun kardeşini sevmediğini, kıskandığını ifade ederken(%39.2), deney grubunda bulunan çocuklar çoğunlukla resimdeki çocuğun kardeşini sevdiğini belirtmişlerdir(%30.8). Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur($P<0.05$).

Çocuğun yalnızlık duygusunu yansıtan dördüncü resimde deney grubunda bulunan çocuklar %61.5 oranında resimdeki çocuğun yaramazlık yaptığı ve cezalı olduğu için yalnız olduğunu ifade etmişlerdir. Deney grubunda bulunan çocuklar ise çoğunlukla (%32.3), resimdeki çocuğun evde bırakıldığını belirtmişlerdir. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur($P<0.05$).

Beşinci resimdeki kadın-erkek (anne-baba) ilişkilerini algılamaları yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur($P<0.05$). Aynı şekilde deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları, deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri arasındaki fark da önemli bulunmuştur($P<0.05$).

Altıncı resimdeki sahneyi deney grubunda bulunan çocuklar çoğunlukla (%62.3) tehlikeli olarak algılamışlar, kontrol grubunda bulunan çocuklar ise çoğunlukla (%63.1) tehlikesiz olarak algılamışlardır. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları, deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri, arasındaki fark da istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Her iki grup da çoğunlukla resimdeki erkeği baba olarak algılamışlardır (Deney grubu %80.8, kontrol grubu %86.9). Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($P > 0.05$).

Yedinci resimden elde edilen sonuçlara göre deney grubunda bulunan çocuklar çoğunlukla (%48.5) anne-babanın konuştuğunu belirtirken, kontrol grubunda bulunan çocuklar çoğunlukla (%48.5) kavga ettiğini belirtmişlerdir. Deney ve kontrol grupları arasındaki fark istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Deney grubu kızları ile kontrol grubu kızları, deney grubu erkekleri ile kontrol grubu erkekleri arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Deney grubunda bulunan çocuklar %73.1 oranında anne-baba arasında geçen konunun "çocuk" olduğunu ifade ederken, kontrol grubunda bulunan çocuklar ise anne baba arasında geçen konunun %43.1 oranında "maddi durum" olduğunu ifade etmişlerdir. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark da istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

ÖNERİLER

Korunmaya muhtaç çocuklar için en uygun bakım şeklini tartışmadan önce, çocukların korunmaya muhtaç duruma gelmesini önleyecek tedbirler konusunda öneriler verilmesi görüşü araştırmacı tarafından benimsenmektedir.

Çocuğun yetiştirilebileceği en ideal ortam kendi evi ve kendi ailesidir. Bazı ailelerde anne-baba ilişkilerinin bozulması, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle ailenin bütünlüğü tehlikededir. Aile bağlarının sarsıntıda olduğu bir ortam çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Aile ilişkilerinin sağlıklı yürütülememesi durumunda aile danışmanlığı ve aile hizmetlerinden yararlanmak uygun bir tutumdur. Bu nedenle aile danışmanlığı ve aile hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde aile ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen en önemli etmen ekonomik sorundur. Bu durumda ailesi yanında korunmaya muhtaç hale gelmiş çocuklara belirli bir süre sosyal ve ekonomik yardım sağlanarak çocuğun kendi ailesinde korunması gerekmektedir.

Her iki ebeveynin ölümü, sağlık durumlarının elverişli olmaması gibi nedenlerle ailesinden ayrılması zorunlu olan çocuklar için ilk planda düşünülmesi gereken ideal bakım şekli çocuğun evlatlık olarak yerleştirilmesidir. Bu şekilde çocuğa kendi ailesinin yerini alabilecek bir aile sağlanmış olacaktır.

Korunmaya muhtaç hale gelmiş çocuk için evlat edinecek bir aile bulunamadığında, koruyucu aile bakımı önerilebilir. Koruyucu ailenin en önemli yararı çocuğun aile ortamında yetiştirilmesine imkan tanınmasıdır.

Ayrıca koruyucu ailede çocuk aile ortamında yetişebilecek, bir aileye ait olma hissini duyabilecek, ailede belirli görevi ve sorumlulukları paylaşabilecek, kendine ait eşyaları olabilecek ve bireysel özelliklerini geliştirebilecek, ebeveynlerin çocuklarla bireysel olarak ilgilenmeleri mümkün olabilecektir. Bu nedenle ilk planda korunmaya muhtaç çocuklar için ideal bakım şekilleri olarak düşünülen evlat edinme ve koruyucu aile bakımına önem verilmelidir. Evlat edinme ile ilgili yasadaki sınırlayıcı hükümler nedeni ile başka amaçlara hizmet etmesi gereken koruyucu aile evlat edinmede bir basamak olarak kullanılmaktadır. Evlat edinme ile ilgili yasadaki bazı katı hükümleri değiştirilerek evlat edinmenin kolaylaştırılması gerekmektedir. Koruyucu aile ve evlat edinmenin yaygınlaştırılması amacıyla programlar hazırlanıp, bu alanda görevli sosyal hizmet personelinin sayısının artırılması, çocuk gelişim uzmanlarına etkin görevler verilmesi programların desteklenmesi yerinde olacaktır.

Evlat edinme ve koruyucu aile programlarının yetkili olmadığı durumlarda devletin imkanları ölçüsünde sekiz çocuğun barınabileceği grup evleride bir bakım şekli olarak düşünülebilir. Bu şekilde korunmaya muhtaç çocukların doğal aile ortamına benzer bir ortamda yetiştirilmesi sağlanabilecektir. Grup evleri uygulamasında grup ebeveynlerinin sık sık değiş-

mesi aile ortamını doğal ortamdaki uzaklaşmasına neden olmaktadır. Grup evleri uygulamasında ebeveynlerin seçimine özen gösterilmelidir.

Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlerden kurum bakımının sakıncaları araştırmalar sonucu saptanmıştır. Bu nedenle kurum bakımı ancak zorunlu olduğu bazı durumlarda kullanılmalıdır. Kurum bakımının uygulanması gereken durumlar şu şekilde belirtilebilir:

- Fiziksel özürlü olan çocuklar, bakıma muhtaç derecede zeka geriliği olan çocuklar,
- Kendisi ve toplum için tehlike arzetye başlayan büyük suçlar işlemiş çocuklar
- Birbirlerinden ayrılmak istemeyen, birtek aile tarafından kabul edilemeyen çok sayıda kardeşi olan çocuklar,
- Sağlık veya davranış problemi nedeni ile bir aileye kabul edilemeyecek olan ve aile ile sağlıklı ilişki kuramayacak olan çocuklar. Aynı zamanda kontrol altında bulunan bir çevrede tıbbi veya psikiatrik tedavi, profesyonel rehberlik ve yardıma ihtiyaç duyan çocuklar,
- Daha önce uygun olmayan bir aile yanına yerleştirilmesi nedeni ile örselenen çocuklar,
- Tekrar ailesine dönme ihtimali olan çocuklar.

Kurum bakımı sözü edilen zorunlu durumlarda bazı noktalara dikkat etmek koşuluyla kullanılabilir. Kurum bakımında her çocuğun bireysel olarak bakımını üstlenebilecek, bir annenin görev ve sorumluluğunu taşıyabilecek kişilere yer verilememektedir. Değişik bakıcılarla kurulan

ilişkiler teketek ilişkinin yerini alamamaktadır. Bu durum çocuğun sosyal gelişiminde ve uyumunda bazı sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle kurum bakımı altı yaştan küçük çocuklar için uygulanmamalıdır.

Kurum bakımınının çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltacak bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Kurumlar mümkün olduğu kadar aile ortamına benzetilmeye çalışılmalı ve az sayıda çocuğun bulunduğu küçük gruplar halinde organize edilmeli, çocukların kendilerine ait eşyalarını koyabilecekleri yerler sağlanmalıdır.

Korunmaya muhtaç çocukların toplumdan soyutlanmadan eğitimini sağlamak için kurumlar konutların bulunduğu bölgede kurulmalı, çocukların kurum dışındaki kişilerle ilişki kurmalarını ve arkadaş edinmelerini teşvik etmelidir.

Kurumlarda görevli uzman personelin sayısının artırılması, altı-oniki yaş çocuklarının bulunduğu kurumlarda da çocuk Gelişimi ve Eğitim Uzmanlarının görevlendirilmesi çocuklarla bireysel olarak ilgilenilmesine olanak sağlayacaktır. Kurumlarda çocuklarla doğrudan ilişki kuracak olan personelin sayısının artırılması, mesleki bilgi ve becerilerinin artırılması amacıyla hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu kurumlarda uzun süreli olarak görevde kalmalarının sağlanması gerekmektedir. Kurumlarda çocuk sağlığı konusunda hizmet verecek sağlık personelinin bulundurulması çocukların sağlığı açısından önem taşımaktadır.

Kurumda bulunan çocuklara kişisel, eğitsel ve mesleki alanda rehberlik edebilecek servislerin kurulması ve bu alanda uzman personelin görevlendirilmesi, çocukların sorunlarının çözümünde büyük ölçüde yardım getirecektir.

Kurumların fiziki ortamının ev şeklinde organize edilmesi, araç-gereç yönünden zenginleştirilmesi, çocukların bireysel yeteneklerini geliştirebilecekleri atelyeler ve spor tesislerinin kurum bünyesinde kurulması, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri eğlence ve grup etkinliklerinin düzenlenmesi, kurum bakımının olumsuz etkilerini azaltabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada ülkemizde en yaygın bakım şekli olarak uygulanmasına rağmen kurum bakımının halk arasında yeterince tanınmadığı saptanmıştır. Çok çocuğu olan yoksul aileler çocuklarını "devlet daha iyi bakar" düşüncesi ile kuruma vermek için girişimde buldukları gözlenmektedir. Kurumlarda bu durumda olan çocukların sayısı da oldukça fazladır. Bu nedenle basın ve yayın organları yolu ile halka kurum bakımının gerçek işlevlerini tanıtmak, gerekiyorsa aileye ekonomik ve sosyal yardım sağlanarak çocuğun ailede bakılması için ortam hazırlamak kurumlardaki çocukların sayısını azaltma yönünde yardım getirecektir.

ÖZET

Çocuk yuvalarında kalan ve gecekondü bölgesinde ailesi yanında yaşayan dokuz-on yaş grubundaki çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasında fark olup olmadığının saptanması bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu konuda ülkemizde yapılan bir araştırmanın bulunmaması da bu çalışmanın planlanmasına neden olmuştur.

Araştırma örnekleme basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilen, 130'u korunmaya muhtaç çocuk, 130'u aile yanında kalan çocuk olmak üzere toplam 260 çocuktan oluşmuştur. Örnekleme seçilen çocuklara aile tutumları testi uygulanmıştır. Kurumda kalan çocuklar ile gecekondü bölgesinde ebeveyni ile birlikte çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır. Dokuz-on yaş grubundaki çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamalarında cinsiyetin etken olup olmadığı da incelenmiştir.

Deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocuklar arasında anne-bebek ilişkisini algılama yönünden fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Birinci resimdeki kadını algılama yönünden kız ve erkek çocuklar arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin bebeğe karşı tutumu ve sevgisi incelendiğinde deney ve kontrol grupları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

İkinci resimde, çocuğun yaramazlık yaptığında aldığı ceza, anne-babanın çocuğa karşı sevgisi, çocuğun anne-ba-

basına karşı sevgisini algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları, deney grubunun erkekleri ile, kontrol grubunun erkekleri ana-babanın çocuğa olan sevgisini farklı algılamışlar, bu fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Anne-babanın çocuklara (kardeşlere) olan sevgisi, çocuğun kardeşine olan sevgisi incelendiğinde deney ve kontrol grupları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Kardeşler arası rekabet ve kardeş kıskançlığını algılama yönünden deney ve kontrol grupları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Dördüncü resimdeki çocuğun yalnızlık nedeni, çocuğun yalnızlık anındaki düşüncesi ve yalnızlık süresine göre yapılan incelemede deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Yalnızlık sırasında anne-babanın bulunduğu yeri algılamaları yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemsiz bulunmuştur ($P > 0.05$).

Beşinci resimdeki sahneyi algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemsiz bulunmuştur ($P > 0.05$). Resimdeki erkek ile çocuğun ilişkisi kadın-erkek ilişkisini algılamaları yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur. Kadın-erkek ilişkisini algılama yönünden deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri, deney grubunun kızları ile kontrol

grubunun kızları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların anne-çocuk ilişkisini algılamaları yönünden aralarındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Altıncı resimdeki sahneyi algılama yönünden deney ve kontrol grupları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Cinsiyete göre yapılan incelemede deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları, deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri arasındaki fark da önemli bulunmuştur ($p < 0.05$). Annenin çocuğa karşı tutumunu algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Yedinci resimde anne-babanın yaptığı eylemi algılamaları yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur. Cinsiyete göre yapılan incelemede deney grubunun erkekleri ile kontrol grubunun erkekleri, deney grubunun kızları ile kontrol grubunun kızları arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin çocuğa karşı tutumu ve çocuğun düşüncesini algılama yönünden deney grubu ile kontrol grubu arasındaki fark önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Ailesi yanında kalan çocuklar ebeveynlerini onları her zaman seven, tehlikelerden koruyan, gerektiğinde hafif cezalar veren kişiler olarak algılamışlardır. Kurumda kalan çocuklar ise ebeveynlerini onları bazen seven, bazen tehlikeli olabilen, ağır ceza ve dayakla cezalandıran, çocuklarını yalnız bırakan kişiler olarak algılamışlardır.

Bu araştırma sonuçlarına göre korunmaya muhtaç çocukların, anne-baba rolünü üstlenebilecek yetişkinlere ihtiyaç duydukları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle koruyucu aile ve evlat edinme gibi öz ailenin yerini alabilecek bakım şekillerinin yaygınlaştırılması korunmaya muhtaç çocukların sorunlarına büyük ölçüde çözüm getirebilecektir.

Kurum bakımının çocukların sosyal gelişimi ve uyumu üzerinde olumsuz etkiler yaptığı araştırmalarla saptanmıştır. Ancak kurumlar aileye benzer küçük gruplar şeklinde organize edilmesi, araç-gereç yönünden zenginleştirilmesi, görevli personelin sayısının artırılması, eğitimlerine önem verilmesi durumunda kurum bakımının çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri azaltılabilir.

KAYNAKLAR

1. Çağlar, D. Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi. A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, No:103.2.Basım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara,1981.
2. Yörükoğlu,A."Gelişim İlkeleri ve Çocuk Ruhsal Gelişimi". Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, Editör: Orhan Öztürk, 2.Basım, Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını No 7. Meteksan Ltd.Şti., Ankara,1983.
3. Gordon, H.Casework Services for Children. Houghton Mifflin Company, Boston 1956.
4. Yavuzer, H. Çocuk ve Suç. 2. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.
5. Geçtan, E. Psikanaliz ve Sonrası. Hür Yayınevi. İstanbul, 1981
6. Uluğtekin, S. "Çocuk Yetiştirme Yöntemleri: Açısından Anababa Çocuk İlişkileri", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 2.Sayı 2-3, 21-69. Ocak-Eylül 1984
7. Tuncer, O. Çocuk, Aile ve Çevresi. Çocuk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Şafak Matbaası, Ankara,1980.
8. Özdoğan, B."Dokuz Yaş Çocuklarında Davranış Bozukluklarının Çevresel Nedenleri", Psikoloji Dergisi,Cilt 4,Sayı 14-15, 39-45, Haziran-Eylül 1982.
9. Yavuzer,H.Çocuk Psikolojisi,Altın Kitaplar Yayınevi,İstanbul,1984.

10. Wolpendale S. The Place of Parents in Child Development
Early Child Development and Care.Vol.12.85-110,1983.
11. Liberman, F. Social Work With Children Human Sciences
Press, New York, London, 1979.
12. Benedek, T. The Family as a Psychologic Field. Parenthood
Ed. By E. James Antony and Therese Benedek Little
Brown and Company. Boston,1970.
13. Yalın, A."Baba-Çocuk Etkileşimi". Psikoloji Dergisi
Sayı 5. s:28-32. Mart,1979.
14. Miller, E."Psychatherapy of a Child in an Custody Dispute."
Journal of the American Academy of Child Psychiatry.
15(3):441-52.Summer 76.
15. Kelly, B. Joan and Walerstenn S, Judith "The Effect
of Parental Divorce Experiences of Child in Early
Latency". American Journal of Orthopsychiatry.46(1):
20-32,January 1976.
16. Bulut, I. "Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış
Özellikleri Hakkında Bir Araştırma".H.Ü. Sosyal Hiz-
metler Yüksek Okulu Dergisi. Cilt 1, Sayı 2-3, 79-111
Mayıs-Eylül,1983.
17. Laajus, S."Parental Losses".Acta Psychiatrica Scandinavica
69(1):1-12 January,1984.
18. Santrock, W.J. "Father Absence Percived Maternal Behaviour
and Moral Development in Boys". Child Development.
46(3):753-7,September,1975.

19. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. Kanun No:2828, Kabul Tarihi,24.5.1983.
20. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,30.11.1984-23.4.1984 Dönemi Çalışma Raporu,Ankara 1984.
21. Enç, M. Çağlar .D, Özsoy Y. Özel Eğitime Giriş,Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:95,Sevinç Matbaası,Ankara,1981.
22. Ergün, F."Korunmaya Muhtaç Çocuk Bakım Yurtları ve Korumaya Aile Yanındaki 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ölüm Oranı ve Nedenleri". Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü,H.Ü.Merkez Kütüphanesi, 1977.
23. Gökçe,B.Kimsesiz Çocuklar Sorunu Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları No:55,Ocak,1971.
24. Çağlar, D. "Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış". A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 6.Sayı 1-4:59-112,1974.
25. Tizard,J. Nurcery Needs and Chorees, Human Growth and Development. Ed.by.Jerome Bruner and Alison Garton, Clarendon Press, Oxford,1978.
26. Yörükoğlu, A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk 2.Basım, Aydın Kitabevi Yayınları, Kurtuluş Ofset Basımevi, Ankara,1984.

27. Sandsrom, C. The Psychology of the Childhood and Adolescence Trans. by Albert Read. Second Edition Penguin Books Ltd., Harmondswords, Middle Sex, England,1979.
28. Pawly, S."Infant-Mather Relationsships" Developing Personal Relationship Edited by Stewe Duch and Robin Gilmour, Academic Press Inc.London,1981.
29. Trasler, G. In Place of Parents. The Humanities Press, New York, 1965.
30. Jersild, A. Çocuk Psikolojisi Çeviren:Gülseren Güner. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,No 79. A.Ü. Basımevi,Ankara,1979.
31. Mandel, B.R.Where Are the Children Lexington Books D. C.Heath and Company, Lexinton Massachussetts,1973.
32. Frederichson, H. Mulligan R.A. The Child and His Welfare. Third Edition, W.H. Freeman and Company, San Francisco,1972.
33. Bıyıklı,L."Koruyucu Aile Bakımı" Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt:16,Sayı 1:1-17,1983.
34. Kadushin,A.Adopting Older Children. Columbia University Press, New York, London,1970.
35. Michaels,G.Y.Messe L.A. and Stollak G.E."Seeing Parental Behaviour Through Different Eyes:Exploring the Importance of Person Perception Processes in Parents and Children" Genetic Psychology Monographs Volume 107,First Half 3-61. February,1983.

36. Lifshitz, M. "Social Differentiation and Organization of the Rorshach in Fatherless and Two-Parented Children". Journal of Clinical Psychology. Vol 31(1) 126-130, Jan, 1975.
37. Lifshitz, M. "Long Range Effects of Fathers Loss: the Cognitive Complexity of Breaved Children and Their School Adjustment". British Journal of Medical Psychology, Vol 49(2):189 197, Jun, 1976.
38. Eisenstadt, M. Parental Loss and Genius. America Psychologist, 33(3):211-223, March, 1978.
39. Bush, M. "Institutions for Dependent and Neglected Children". American Journal Orthopschiatry 50(2):239-255, April, 1980.
40. Saltz, R. "Effects of Part-Time "Mathering" on IQ and SQ of Young Institutionalized Children". Child Development. 44:166-170. 1973.
41. Hunt JV, Mohandessi K, Ghodssi, M, Akiyama M " The Psychological Development of Orphanage Reared Infant: Interventions with Outcomes". Genetic Psychology Monographs. 94, 177-226, 1976.
42. Manesh. YH, Mojdeh: H, Tashakhori A. "Short Communication: Effects of Environmental Enrichment on the Mental and Pschomotor Development of Orghanage Children". Journal of Child Psychology and Psychiatry. 25(4):643-650, 1984.
43. Wollins, M. Young Children in Institutions; Some Additional Evidence Successful Group Care. Ed. by. Martin Wolins. Aldine Publishing Company. Chicago, 1974.

44. Agathonos, H. "Institutional Child Abuse in Grece: Some Preliminary Findings". *Child Abuse and Neglect* 7:71-74,1983.
45. Tizard, B and Hodges J. "The Effect of Early Institutional Rearing on the Development of Eight Year Old Children". *Journal of Child Psychology and Psgchiatry* 19:99-118,1978.
46. Tizard, B and Rees, J. " A Comparision of the Effects of Adoption, Restoration to the Natural Mother, and Continued Institutionalization on the Cognitive Development of Four-Year-Old Children". *Child Development*. 45:92-99, 1974.
47. Denis, W. *Children of the Creche*. Meredith Corporation, New York, 1973.
48. Loehlin J.C. Willerman L, Horn JM. "Personality Resemblances in Adoptive Families When the Children are Late Adolescent or Adult" *Journal of Personality and Social Psychology*. 48(2):376-392,1985
49. Frank, G. "Treatment Needs of Children in Foster Care", *American Journal of Orthopsychiatry*, 50(2):256-263, April,1980.
50. Sümbüloğlu, K. *Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik*, Çağ Matbaası, Ankara,1978.
51. Jackson, L. *Family Attitudes Test*. *British Journal of Psychology*.1950.
52. Razon. N. L. "Jackson'un Family Attitudes Testinin Annesi Çalışan ve Çalışmayan 9 Yaş Çocuklarına Uygulanması" *İstanbul Üniversitesi, Pedagoji Dergisi, Sayı 1, İst., 1980.*

53. Razon, N."Çalışan Anne ve Çocuk". Çocuk ve Aile Dergisi, No.1,İstanbul,1981.
54. Kutsal A. Muluk, Z.Uygulamalı Temel İstatistik.Hacettepe Üniversitesi Yayınları,Ankara,1972.
55. Rosendal, F. and Wells M."Use of Semantic Differential to Evaluate Long-term Effects of Loss of Parent on Concepts of Family". The Journal of Genetic Psychology 143:269-278,1983.
56. Bohman, M and Sigvardson, S." Long Term Effects of Early Institutional Care: A Prospective Longitudinal Study". Journal of Child Psychology and Psychiatry 19(2):99-118,1978.
57. Livesy W.J. and Brombley D.B, Person Perception in Childhood and Adolescence John Wiley and Sons LTD.New York, London. Sydney, Toronto,1973
58. Güneysu, S."Anababaların Çocuklara Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri"Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü,H.Ü.Merkez Kütüphanesi,1977.
59. Serot M, Teevan C.R."Perception of the Parent-Child Relationship and Its Relation to Child Adjustment". Child Development,32:373-378,1961.
60. Greico-Spillane,E."Feelings and Perceptions of Parents of Runaways".Child Welfare Volume IXII, Number 2.March-April 1984.

E K L E R

EK I

EK- I

Örnekleme Seçilen Çocuklara Ait Bilgi Formu

1. Cinsiyeti

a.Erkek b.Kız

2. Yaşı

a.Dokuz b.On

3. Kardeş Sayısı

a.Tek çocuk b.İki kardeş c.Üç kardeş d.Dört kardeş
e. Beş ve daha fazla kardeş

4. Bakım altına alınış nedeni nedir?

5. Ebeveyni hayattamı?

a. Her iki ebeveyn hayatta b.Yalnız anne hayatta
c. Yalnız baba hayatta c.Heriki ebeveyn ölmüş.

6. Ebeveyn ve yakınları ile görüşüyor mu?

Yanıt evet ise ne şekilde ve ne kadar sıklıkta?

NOT:4,5 ve 6. sorular yalnızca korunmaya muhtaç çocuklar için kullanılmıştır.

ÇOCUKLAR, HİKAYE ANLATIRKEN YÖNLENDİRME AMACI İLE KULLANILAN SORULAR.

RESİM 1:

- 1- Resimdeki insan ne yapıyor?
- 2- Bebeğin nesi oluyor, annesi mi, başka birisi mi?
- 3- Bu bebek, küçük bir kız mı, yoksa küçük bir erkek mi?
- 4- İyi bir bebek mi, kötü bir bebek midir?
- 5- Her zaman uslu mudur, yoksa uslu olmadığı olur mu?
- 6- Yaptığı kötü-çirkin şeyler nelerdir?
- 7- Kötü olduğu zaman annesi ne yapar?
- 8- Annesi onu çok sever mi, yoksa pek sevmez mi?
- 9- Bana bebeğin babası hakkında birşeyler anlatırmısın?

RESİM 2:

- 1- Bu küçük erkek (kız) iyi bir çocuk mudur, kötü bir çocuk mudur?
- 2- Her zaman iyi (kötü) midir, yoksa iyi olmadığı olur mu?
- 3- Yaptığı kötü şeyler neler?
- 4- O zaman annesi ile babası ne yaparlar?
- 5- Annesi ile babası onu çok severler mi, sevmezler mi?
- 6- Her zaman severler mi?
- 7- Küçük erkek (kız) annesini ve babasını çok sever mi, sevmez mi?
- 8- Her zaman severmi, sevmez mi?
- 9- Resimdeki öbür adam da çocuğu sever mi?
- 10- Çocuk bu adamı sever mi?

Ailenin kompozisyonuna ilişkin ek sorular:

Resimdeki insanlar kimlerdir?

Mükafat-ceza sistemine ilişkin ek sorular:

Küçük erkek (kız) iyi midir, kötü müdür?

Cevaba göre:

Hangi durumlarda iyi değildir?

O zaman annesi ile babası ne yaparlar?

Çocuk bunun hakkında ne düşünüyor?

Çocuğun en az korktuğu cezalar hangileridir?

Çocuğun en çok korktuğu cezalar hangileridir.

RESİM 3 :

- 1- Küçük erkek (kız) ne düşünüyor?
- 2- Bu küçük erkek (kız) nasıl bir çocuktur?
- 3- Her zaman iyi (yaramaz) midir?
- 4- Yaptığı kötü şeyler nelerdir?
- 5- O zaman annesi ile babası ne yaparlar?
- 6- Bebek, öbür çocuğun kız kardeşi mi, erkek kardeşi mi?
- 7- Anne ile baba bebeği mi, küçük erkeği (kızı) mi daha çok severler?

Ailenin çocukları arasındaki ilişkiler, çatışma durumu için ek sorular:

Bebek kimdir?

Bebeğin, anne ve baba ile ilişkileri hakkında çocuk ne düşünüyor?

RESİM 4:

- 1- Küçük erkek çocuk niye yalnız?
- 2- Ne düşünüyor?
- 3- Annesi ile babası nerede?
- 4- Acaba ne olacak?
- 5- Orada ne kadar kalacak?
- 6- Kapı kilitli mi, yoksa sadece kapalı mı?

Burada aile dışı ilişkiler ve bunların aile hayatına yansımaları, çocuğun arkadaşlarına karşı tutumları ve duyguları araştırılabilir.

RESİM 5:

- 1- Anne çocuğu neden ileri doğru uzatıyor?
- 2- Babanın bebekle bu şekilde oynamasından hoşlanıyor mu?
Anne ile baba arasındaki ilişkiler hakkında:
Anne ne yapıyor? Baba ne yapıyor?

RESİM 6:

- 1- Çocuğun annesi nerede?
- 2- Olanları öğrenince ne diyecek?
Ek: Anne ne yapıyor? Baba ne yapıyor?

RESİM 7:

- 1- Anne ile baba ne diyorlar?
- 2- Çocuk onların söylediklerini anlıyor mu?
- 3- Çocuk ne düşünüyor?
- 4- Acaba ne olacak?
Çocuğun ortamı nasıl algıladığı:
Çocuk söylenenleri duyuyor mu? Hepsi ne yapacak ?